

OPERA OMNIA
SANCTI THOMAE AQUINATIS

-----oOo-----

Textum electronicum praeparavit et indexavit
Ricardo M. Rom n, S. R. E. Presbyterus
Bonis Auris, MCMXCVIII

|*DE_NATURA_GENERIS
(Dubiae authenticitatis)

|+1 Capitulus 1: De ente.

Quoniam omnis creatura generis limitibus continetur, ne circa naturas rerum aliquis error causetur, de genere et difficultatibus ipsum contingentibus aliquid, quo facilius scientiarum a se invicem diversarum ortus processusque discerni possit, dicere intendimus, initium sumentes ab illo ad quod intellectum omnem incipere et resolvere necesse est. Hoc autem dicimus ens; ens namque est obiectum intellectus primum, cum nihil sciri possit nisi secundum quod est ens actu, ut dicitur nono metaph.. Unde nec oppositum eius intelligere potest intellectus, non-ens scilicet, nisi fingendo ipsum ens aliquo modo: quod cum intellectus apprehendere nititur, efficitur ens rationis. De quo modo entis dicitur in quinto metaph., quod ens uno modo dicitur, de quo possunt propositiones formari, etiam si essentiam non habeat.

Ens igitur est cuius actus est esse, sicut viventis vivere. Sic enim se habent haec tria ad invicem, ens, esse et essentia, sicut vivens, vita et vivere. Vita enim est principium quo vivens vivit, et essentia est principium quo ens est; nisi quod vita et vivere significant actum, vita in abstracto, vivere vero in concreto, sicut cursus et currere, unde non est vita sine vivere; essentia tamen non semper constituit esse.

In ente autem sic accepto duplex analogia reperitur. Dicitur enim ens de Deo et creatura, sed per prius de Deo, et per posterius de creatura; licet verius sit Deum esse super omne ens, quam esse ens, sicut dicit Dionysius et Damascenus. Propter hanc tamen analogiam non sequitur ens esse prius utroque, Deo scilicet et creatura, sicut prius est ens substantia et accidente, de quibus analogice dicitur.

Ad cuius evidentiam est sciendum quod quando tota ratio analogi reperitur in altero de quibus praedicatur, sicut tota ratio entis absolute in Deo reperitur, tunc non erit praedicatum prius utroque, cum praedicatum non excedat subiectum.

Cum vero tota ratio praedicati in neutro subiectorum est, necesse erit praedicatum prius esse et communius utroque subiecto, sicut tota ratio entis non salvatur in substantia quae est genus primum, cum ens divinum non includat.

Ens autem genus esse non potest, ut docetur in octavo metaph. Et in tertio.

Nulla enim differentia participat genus: quia genus sumitur a materia, differentia vero a forma: sicut rationale a natura intellectiva, animal vero a sensitiva. Forma autem non includitur in materia actu, sed in potentia tantum. Similiter differentia non pertinet ad naturam generis, sed genus continet differentias potestate; et ideo differentia non participat genus, quia cum dico rationale, significo aliquid quod habet rationem, nec est de intellectu rationalis quod sit animal. Illud autem quod participatur, est de intellectu participantis.

Nulla autem differentia potest accipi, de cuius intellectu non sit ens: unde manifestum est, quod ens non potest habere differentias sicut genus habet.

Et ideo ens genus non est, sed est de omnibus communiter praedicabile analogice.

Similiter dicendum est de aliis transcendentibus.

|+2 Capitulus 2: De transcendentibus.

Sunt autem sex transcendentia, videlicet ens, res, aliquid, unum, verum, bonum: quae re idem sunt, sed ratione distinguuntur.

Sicut enim in demonstrationibus resolvere oportet omnes propositiones usque ad principia ipsa, ad quae necesse est stare rationem, ita in apprehensione praedictorum oportet stare ad ens, quod in quolibet cognito naturaliter cognoscitur, sicut et principium in omnibus propositionibus quae sunt post principia continetur. Unde oportet

omnia alia aliquid addere supra ens, quod de intellectu entis non sit: nihil enim addere possunt, de cuius intellectu ens non sit.

Dupliciter igitur contingit addere aliquid super aliquid.

Aliquando namque illud cui fit additio non est de intellectu eius quod additur: sicut individuum addit supra rationem speciei materiam individuaalem, de cuius intellectu non est species ipsa. Et talis additio est realis. De intellectu tamen constituti ex specie et illo addito, est species ipsa: sicut de intellectu socratis est homo.

Aliquando autem illud cui fit additio est de intellectu eius quod additur: sicut ens est de intellectu omnium; aliqua tamen addere dicuntur supra ens, quia aliquid important quod de ratione entis non est. Et talis additio non potest esse nisi rationis tantum, cum nullam rem important quae non sit ens, licet aliquid dicant quod ens non dicit.

Quod autem additum sit de intellectu eius cui fit additio, non contingit: homo enim ponit super animal, et id quod ponit, non est de intellectu animalis; animal vero nihil ponit super hominem, quia quidquid animal dicit, homo dicit, et amplius.

Supra ens igitur quod additur, si dicit aliquam specialem rationem entis, sicut substantia dicit specialem modum existendi, qui est per se esse, oppositum necessario oportebit addere alium modum entis, sicut esse per aliud: unde quod sic addit supra ens, non potest esse in aequo cum ente.

Et isto modo praedicamenta addunt supra ens, quae ad invicem dividuntur secundum specialem modum quem unumquodque supra ens addit. Si autem per additamentum ipsum non dicatur aliquis specialis modus entis habens in se aliquam oppositionem, quod se habet ex additione tali ad ens, in aequo erit cum ente.

Hoc autem dupliciter contingit: uno modo quando additio fit super ens absolute; alio modo quando fit additio ad ens comparatum ad aliquid quod habet convenientiam cum omni ente, cuiusmodi est anima.

Quando autem aliquid addit super ens absolute, aut accipitur affirmative, aut negative.

Si affirmative; aut dicit ipsam rem habentem esse quod est actus entis, aut dicit unde hoc inest rei, et hoc est prius re naturaliter. Non autem habet res aliunde quod sit, nisi per indivisionem; divisio enim facit rem non esse: et ideo eorum quae sunt, quaedam sunt indivisibilia actu et potentia, ut incorporalia; quaedam vero sunt indivisibilia actu, et divisibilia potentia, ut corporalia.

Universaliter tamen unumquodque in quantum est, indivisum est.

Unum autem significat indivisionem quae aequiparatur enti; et ideo unum idem est quod ens secundum rem, licet rationem quamdam addat super ens, per quam unumquodque habet quod sit ens. Omne enim quod est, ideo est, quia unum numero est, secundum boetium. Sed cum indivisio dicat privationem divisionis, unitas autem sit indivisio, necessario unitas dicit privationem divisionis.

Et ideo manifestum est, quod unitas non importat privationem multitudinis, quia, cum privatio sit posterior illo quod privatur, si unum privaret multitudinem, sequeretur quod esset posterius multitudine; et cum habitus sit de definitione privationis, sequeretur quod unitas definiretur per multitudinem: quod est falsum, quia tunc foret circulus in definitione: nam multitudo definitur per unitatem: multitudo enim est aggregatio unitatum.

Et ideo unum quod convertitur cum ente, non importat privationem divisionis entis quae est per quantitatem, quia ista divisio pertinet ad unum genus particulare entis, et non posset cadere in definitione unius, cum sit particularius quam ipsum unum quod definitur; sed dicit privationem formalis divisionis, quae est per opposita, cuius radix prima est affirmatio et negatio: illa enim sic dividuntur, quod unum non est aliud.

In intellectu igitur primo cadit ens; secundo divisio; tertio unum quod divisionem privat: et consequenter multitudo, in cuius definitione cadit unitas, sicut et in ratione unius cadit divisio. Et tamen divisa praedicto modo rationem multitudinis habere non possunt, nisi unicuique divisorum ratio unitatis applicetur.

Hoc est igitur quod unum addit super ens; privationem scilicet divisionis, quae omne ens concomitatur.

Si autem dicat ipsum quod habet esse manifestando in supposito illo unde est, sic res addit super ens, ut Avicenna dicit in metaph. Sua. Unaquaeque enim res habet certitudinem, qua est id quod est.

Si autem accipiatur negative, sic aliquid addit super ens. Aliquid namque idem est quod aliud quid, quod idem est quod non-hoc: omne namque ens est aliquid, ita quod non nisi illud solum.

Si autem illud quod additur super ens sequatur ens in comparatione ad animam, quae quodammodo est omnia (in anima enim est duplex potentia, intellectus scilicet et voluntas, quarum altera omnia cognoscere potest, altera autem amare), sic accipiuntur verum et bonum.

Verum enim addit supra ens rationem cognoscibilis: unde verum importat ordinem quemdam entis ad intellectum, qui non importatur in nomine entis absolute dicti.

Sed bonum addit rationem appetibilis: eo enim est ens bonum, quo est appetibile.

Unde bonum importat ordinem entis ad appetitum, sicut verum ad intellectum; sed diversimode: quia motus intellectus est ad seipsum, motus autem appetitus est ad rem extra. Et ideo secundum Philosophum sexto metaph., bonum et malum sunt in rebus, sed verum et falsum in intellectu.

Ens autem absolute dictum, super quod omnia ista addunt rationes certas, communissimum est in se. Et ideo plurimas divisiones habet, quarum aliquae trahunt ad naturam generis, de quibus principaliter intendimus agere. De hoc enim alias tractatum fecimus specialem, cuius sententiam pro parte recitabimus, suppletiones necessarias in certis locis inserendo.

|+3 Capitulus 3: De quadruplici divisione entis.

Sciendum igitur est, quod in quinto metaph. Dividitur ens quadrupliciter.

Prima enim divisio entis ibi posita est, quod ens uno modo dicitur secundum se, alio modo secundum accidens.

Secunda vero divisio entis est, quod ens uno modo dicitur substantia, alio modo accidens: et haec est divisio entis per decem praedicamenta. Ex quo patet, quod haec divisio entis non est eadem cum prima, ubi dividitur ens in ens secundum se dictum, et secundum accidens.

Harum autem differentia est quia ens dicitur substantia vel accidens secundum absolutam entis considerationem, sicut albedo dicitur accidens, et homo substantia; sed in primo modo oportet accidens subiecto componi, unde secundum se vel secundum accidens dicitur, quando aliquid praedicatur de aliquo secundum se, vel secundum accidens. Ens vero dividitur in substantiam et accidens, quia in natura sua est substantia vel accidens: ideo subdit Philosophus quod ens secundum accidens dicitur tripliciter: scilicet quando accidens praedicatur de subiecto, vel accidens de accidente, vel subiectum de accidente.

Divisio autem entis in substantiam et accidens, est divisio entis per se dicti: illa enim per se sunt, quae continentur in figuris praedicationis, ut ibidem dicitur. Cum autem ens contrahi non possit, sicut genus contrahitur per differentiam, ut dictum est, oportet quod ens contrahatur ad praedicta per diversum modum praedicandi. Eorum autem quae praedicantur, quaedam significant quid, quaedam quantum, quaedam quale, et sic de ceteris; ideo oportet quod unicuique modo praedicandi esse idem significet: ut cum dicitur homo est animal, esse significat substantiam; cum vero dicitur homo est albus, esse significat qualitatem; et sic de aliis praedicamentis, de quorum ortu infra dicitur.

Tertio modo dicitur ens, quod significat propositionem quam facit intellectus componens et dividens, cuius compositionis veritas est veritas rei per causam: eo enim quod res est vel non est, oratio dicitur vera vel falsa. Veritas autem propositionis significatur per hoc verbum est: quae comparatur ad existentiam rei sicut effectus ad suam causam: ex hoc namque quod aliquid in rerum natura est, sequitur veritas in propositione, quae illud significat quod ipsum verbum est.

Sed quia illud quod in se est non ens, intellectus accipit ut ens, sicut negatio et privatio, ideo talia dicuntur esse, quando formatur propositio de eis per ipsam copulam est, licet non respondeat esse a parte rei, eo quod talia essentias non habeant, quae sunt principia existendi. Et hoc ideo est, quia accidit rei quod de ea aliquid dicitur vere per intellectum, cum res non referatur ad scientiam, sed e contrario.

Quartus modus quo dividitur ens, est per actum et potentiam. In omnibus enim praedicamentis aliquid reperitur in actu et aliquid in potentia; et ideo haec divisio entis est in sua communitate, cum reperiatur in omni genere entis: sine qua nihil est in genere; et ideo Deus in genere non est, cum non sit in eo potentia et actus.

Id enim in genere est, quod determinatum et limitatum est ad aliquem specialem modum entis: sed determinari est potentiae per actum: unde omne id in genere est, in quo est potentia et actus. Omne enim quod est in genere, natum est habere aliquid prius se, respectu cuius est in potentia necessario, quia in diversis actus necessario est prior potentia, in eodem vero potentia praecedat actum; et ubi reperitur potentia et actus, necessario erit ibi genus. Cum igitur in omnibus citra primum sit potentia et actus, omnia praeter ipsum erunt in genere.

Ideo licet ens quod est subiectum philosophiae primae non sit genus, nec in genere, ut dictum est; tamen nobiliores partes entis, substantiae scilicet separatae, necessario erunt in genere. Et quia accidens est imperfecta pars entis, sed perfecta ratio entis in substantia reperitur, perfectior pars entis ad genus substantiae spectabit, de quo primo agendum est.

|+4 Capitulus 4: Ex quo sumatur ratio generis.

Quod logicus et metaphysicus circa omnia operantur differenter.

Sciendum est ergo quod, sicut in quarto metaph. Dicitur, logicus et metaphysicus circa omnia operantur, differenter tamen. Sicut enim primi Philosophi est loqui de ente in communi, ita et logici; aliter non esset circa omnia eius consideratio, nisi haberet pro subiecto ens in communi. Cum enim unius scientiae sit unum subiectum, idem erit subiectum utriusque. Sed differunt: quia Philosophus procedit ex certis et demonstrabilibus, logicus autem ex probabilibus: et hoc ideo est, quod ens dupliciter dicitur, scilicet naturae et rationis.

Ens autem rationis proprie dicitur de illis intentionibus quas ratio in rebus adinvenit, sicut est intentio generis et speciei, quae non inveniuntur in rerum natura sed sequuntur actiones intellectus et rationis: et huiusmodi ens est subiectum logicae, et illud ens aequiparatur enti naturae quia nihil est in rerum natura, de quo ratio non negotietur. Inde etiam est quod circa idem dicuntur operari metaphysicus et logicus.

Quod differentia in substantiis separatis non sumitur ab esse sed ab essentia.

Substantiae ergo separatae, sicut subsunt enti perfecto, substantiae scilicet naturae, ita et enti rationis, substantiae scilicet secundum logicam considerationem acceptae.

Substantia autem, ut dictum est supra, addit super ens specialem modum essendi, qui est per se esse. Cui si addiderimus omne illud quod est in genere habere potentiam et actum; potentia autem ad actum se non

promovet, cum nihil se in esse perducatur; invenimus illud ad genus substantiae pertinere quod per se subsistit, habens tamen esse ab alio.

Sed de hac potentia sumpserunt aliqui rationem ad docendum substantias separatas compositas ex materia et forma; dicentes genus substantiae ex materia et forma componi, et omnia quae ad ipsum pertinent: quod et boetium super praedicamenta sentire dicunt, ubi dicit Aristotelem relictis extremis, materia scilicet et forma, agere de medio composito ex utroque, praedicamento scilicet substantiae.

Sed cum ratio substantiae sit per se subsistere, ita quod sit in eo compositio potentiae et actus; non fuit intentio boetii dicere praedicamentum substantiae esse compositum ex materia et forma, sed ostendere, cum materia et forma non possint per se esse, quod non sunt in praedicamento substantiae ut species vel individuum; et ideo Philosophus omissis materia et forma, agit de composito quod est in substantia ut species et individuum.

Et ideo, licet in materialibus et in rebus inferioris ordinis quod est in genere substantiae sit compositum ex materia et forma, in substantiis tamen superioribus quae sunt in vertice rerum, nihil est de natura materiae: quod patet praecipue ex earum operatione, quae est intelligere.

Et ratio huius satis manifesta est, quia materia non recipit formam in quantum forma simpliciter, sed in quantum est haec forma: ideo si in aliquo composito ex materia et forma reciperetur forma aliqua, non reputaretur forma intelligibilis actu antequam per abstractionem intellectus fieret: quod non ponitur in substantiis separatis.

Forma enim materialis non efficitur intelligibilis in actu nisi prius reddatur intellectui proportionata; quod fit per abstractionem eius in materia. Ex quo manifestum est intellectum esse sine materia: ex proportionem enim obiecti ad potentiam sciri potest natura potentiae. Non igitur propter materiam et formam erit potentia et actus in omni re quae est in genere, licet hoc inveniatur in rebus inferioribus, ut dictum est.

Cum autem omne quod est in genere ut completum existens, componatur ex genere et differentia; genus autem sumatur ab eo quod est in potentia, differentia vero a forma, sive ab actu; in substantiis vero separatis essentia est ut potentia, esse vero ut actus: sequi quibusdam videtur genus in eis sumi ab essentia, differentiam vero ab esse.

Sed hoc nihil est, quia essentia est aliud ab esse Angeli; sed illud unde sumitur differentia non est aliud ab essentia rei constitutae per differentiam, sicut intellectus unde sumitur rationale non est extra essentiam hominis. Esse autem cuiuslibet rei citra primum, accidens est, cum quidquid sit de essentia rei cadat in eius definitione; esse autem non pertinet ad definitionem rei, cum res definiri possit et si esse non habeat.

Ideo Sup. Quinto metaph. Dicit Commentator, quod haec propositio, socrates est, est de accidentali praedicamento.

Quod verum est secundum quod esse importat entitatem rei, non autem secundum quod importat ipsam rem existentem: sic enim ens et esse sunt substantialia.

Unde manifestum est quod differentia in Angelis non potest sumi ab esse eorum.

Cum igitur in substantiis separatis non sit nisi essentia et esse, in eis ab essentia sumitur genus et differentia.

Ad cuius evidentiam considerandum est quod, sicut Avicenna dicit, omne quod habet esse aliud a sua quidditate, est in genere, quia omne tale habet naturam determinatam per se, unde comprehendi potest per actum rationis cuius est intentiones formare generum et specierum; quod non fieret nisi sibi aliquid responderet in natura rei. Et (quia eius esse non est aliud ab essentia), ideo in Deo hoc facere non potest intellectus; ideo substantiae separatae sunt in genere substantiae, quae est primum genus, cuius ratio est habere esse aliud a sua substantia seu quidditate, in se tamen et non in alio.

Et ideo ex ipsa potentia essentiae cuiuslibet rei indifferenter quae est in praedicamento substantiae (quae potentia importatur cum dicitur, habens esse aliud a sua essentia) sumitur ratio generis; sed a perfectione illius quidditatis per quam appropinquat ad esse actus, accipitur ratio differentiae.

Sed alio modo est hoc in rebus materialibus, et alio modo in simplicibus.

Potentialitas enim totius compositi in rebus materialibus est a materia, ideo ab ea sumitur genus; perfectio vero totius est a forma, ideo a forma sumitur differentia: per formam enim ipsum attingit esse actu.

Ideo aliud et aliud in essentia est unde sumitur ratio generis et ratio differentiae in compositis.

Materia enim prout est materia respectu formae, est pars, et forma similiter est pars, comparata ad materiam; pars autem de toto non praedicatur, ideo genus et differentia non sumitur a materia et forma ad se invicem comparata, cum genus et differentia praedicentur de toto. Sed quia materia est materia totius et non solum formae, et forma est forma totius et non solum materiae; ideo nomen designans totum sumptum a forma totius est differentia, et nomen designans totum sumptum ex utroque, est species.

In separatis vero genus et differentia non sumitur a diversis partibus quidditatis ipsius, cuius aliquid sit potentialitas quaedam et aliud perfectio, cum non sit in eis nisi una compositio tantum, essentiae scilicet et esse; sed utrumque fundatur super unum simplex et per essentiam indivisibile, cuius potentialitas attendi potest quia non habet esse de se, et inde ratio generis accipitur.

Sed haec eadem potentialitas essentiae in aliquibus minor est, quia magis prope actui primo et puro est natura sua constituta: quanto enim aliquid actui primo propinquius est, tanto minus potentialitatis habet. Et ideo quot sunt gradus propinquitatis in eis, tot sunt differentiae specificae.

Hos autem gradus solum illi noscunt, qui suam propinquitatem ad Deum et elongationem a rebus compositis et corruptibilibus speculantur.

Illa ergo essentia simplex supra naturam mobilium existens est res generis metaphysici, nullam compositionem materiae et formae suscipiens; cuius ratio nobis occulta manet, cum nos lateat natura unde sumitur ratio generis et differentiae eius. Sicut enim physica definitio hominis est ex anima et carne et osse, ita cognoscenti illam naturam simplicem manifesta est ratio essentiae suae, quae metaphysica definitio est dicenda, sicut hominis physica.

Illae ergo substantiae simplices nullum genus subalternum habent, et ideo unica differentia sufficit earum perfectioni, quia non colligitur earum perfectio ex multis et diversis divisionibus generum et coniunctionibus differentiarum, et tanto perfectior est earum natura, quanto plura unite et in uno simplici habet.

Sicut enim in physicis res quaedam subsunt intentionibus generum et specierum, ut corpus et anima in homine, a quibus accipitur ratio generis et differentiae, et hoc nobis manifestum est; ita ibi res quaedam nobis occulta subest intentionibus quas anima format. Et inde est quod non formamus intentiones logicas in Angelis per aliquid conceptum a parte eorum, sed per id quod concipimus in rebus nobis notis, propter communitatem quam habent cum Angelis in hoc quod omnia sunt ab uno primo; et ideo formamus intentiones quae uniformiter istis et illis conveniunt.

Universale enim dicitur dupliciter.

Uno modo ipsa natura, cui intellectus propter aliquid in ea inventum intentionem attribuit. Et sic universalis quae rerum naturas significant, praedicantur in quid.

Animal namque dicitur substantia illius de quo praedicatur, et similiter homo. Et isto modo non est unum in multis; immo natura praedicatorum semper multiplicatur multiplicatis subiectis: quot enim sunt homines, tot sunt animalia.

Alio modo dicitur universale natura illa sub intentione universalitatis sibi attributa: et sic propter uniformitatem rationis inventam in intentione quae fit propter remotionem a materialibus conditionibus et omni diversitate, est unum in multis: sic enim homines sunt unus homo et unum animal.

In re igitur nihil est commune multis, quia quicquid est in re est singulare uni soli communicabile; quod autem commune est, agitur per intellectum. Intellectus enim facit universalitatem in rebus, ut dicit Commentator Sup. Lib. De anima. Potest igitur intellectus actionem suam extendere ad omne ens, quia ens rationis in aequo est cum ente naturae, ut dictum est. Unde cum de intellectu substantiae, quae est genus primum, non sit compositio materiae et formae, nec eius oppositum; utrumque potest sibi accidere, sicut patet de substantiis separatis et compositis.

Remanet ergo de intellectu generis substantiae per se esse, quod tamen differens est ab essentia ipsius generis; et hoc solum commune est utrique substantiae, mobili scilicet et immobili seu immateriali: cum in omni re mobili necessario sit materia, ut dicitur in sexto metaph.. Et ideo haec ratio substantiae logica est. Nihil enim commune potest esse substantiae corruptibili et incorruptibili nisi nomine tenus, quae est logica consideratio, cum nomina sint notae intellectus, ut dicitur primo perihermenias.

Quod substantiae separatae et materiales non conveniunt nisi in genere logico.

Ex quibus manifestum est, quod substantiae separatae et materiales non conveniunt nisi in genere logico solum. Unde substantiae materiales nihil reale habent per quod dici possint substantiae, praeter id quod sunt corpora. Impossibile est enim formam materiae uniri quin sit corpus generis substantiae. Ad hoc enim, quod forma uniat materiae, in qua est aptitudo ad multas formas et diversas, oportet statim in materia partem et partem ponere. Sed non est pars et pars nisi per quantitatem, quae est proprium accidens corporali substantiae.

Impossibile est igitur aliquas formas materiae uniri, quin sint corpus.

Ex dictis igitur patet genus metaphysicum substantiam esse realem, non compositam ex materia et forma, sed simplicem naturam et nobis occultam, ad quam tamen consideratio logica attingit: ratione cuius aliquid commune est utrique, materiali scilicet et immateriali substantiae.

Licet enim metaphysici sit de omnibus agere sub ratione entis, praecipue tamen ad ipsum pertinet tractare de rebus separatis: tum quia perfectior ratio entis in eis salvatur, quam metaphysicus quaerit, tum quia in particulari eorum natura occulta est, unde non potest de eis scientia particularis esse sicut quae est de rebus particularibus quarum quidditates apprehendimus, unde de entibus particularibus scientiae particulares sunt. Hoc autem non contingit in substantiis separatis, quia de eis quod quid est scire non possumus.

Theologi tamen multa de eis per revelationem noverunt.

Patet igitur natura primi generis, substantiae scilicet, et quomodo eius communitas tantum logice accipienda est, cum nulla sit realis convenientia inter separata et materialia.

Sicut enim substantiae separatae non descendunt ad genus corporis, sed sunt substantiae primo perfectae, genus subalternum non habentes, ut dictum est; ita res materiales non ascendunt usque ad substantiam separatam: summum enim in eis est corpus, ultra quod rem aliquam non attingunt quam non habeant per corpus: in ipsis namque est compositio materiae et formae, ad quae tanquam ad sua principia prima resolvuntur, nec ultra procedere habent. Ex materia autem et forma semper constituitur corpus, ut dictum est.

Primum ergo genus materialium erit corpus, ultra quod nihil reale habent, sicut nec ultra sua prima principia. Poterunt tamen aliquid intentionale, scilicet per se esse, ultra corpus habere, quod non est corpus in quantum

corpus est; alioquin solum corpus hoc haberet. Et hoc est per se esse, quod non solum est corporis, sed etiam substantiae; ipsis tamen hoc competit quia corpora sunt.

Per se autem esse, secundum quod tale est, non inest alicui per corpus; alioquin omne per se esse esset corporis, quod est falsum. Attingunt ergo materialia per naturam corporis aliquid quod ratione corpus excedit; et hoc est eis logice convenire cum substantiis separatis. Si enim nulla substantia separata esset, primum praedicatum foret corpus: alioquin falso divideretur substantia per corporeum et incorporeum, quae tamen sunt differentiae substantiae immutabiles; nihilominus tamen posset poni substantia, quae divideretur contra accidens, licet substantia separata non esset.

Ad horum evidentiam considerandum est quod, cum genus de toto praedicetur, ut animal de homine, ratio generis non sumitur a materia prout est pars, ut dictum est supra; et eodem modo de differentia dicendum est, cum et ipsa de toto praedicetur. Unde sciendum est quod aliquando est unitas a parte naturae substratae intentioni universalis praeter istam quam facit intellectus, aliquando autem non.

Natura enim cuius est substerni intentioni universalitatis, sicut natura animalis, tripliciter considerari potest.

Uno modo absolute et secundum se; et sic nihil sibi convenit nisi quod est de intellectu eius, ut puta de intellectu animalis est corpus animatum sensibile: nihil enim aliud sibi attribui potest secundum hanc considerationem, nisi falso, ut album vel musicum, vel aliquid huiusmodi.

Alio modo potest considerari haec natura prout est recepta in aliquo singulari sui generis; et adhuc inest sibi ratio, quae de intellectu eius est absolute: animal enim quod est socrates, est substantia animata sensibilis. Sed si recipiatur in pluribus individuis, necessario et natura ipsa, et intellectus suus multiplicabitur. Socrates enim et Plato sunt duo animalia et duae substantiae animatae sensibiles. Unde, licet in natura animalis non sit unitas vel pluralitas secundum quod est nata recipi in pluribus inferioribus, cum possit in uno recipi et in pluribus, est tamen in ipsa natura, absolute accepta et secundum quod non est in inferioribus considerata, quaedam unitas, cum definitio eius sit una, et nomen unum, ut patet.

Tertio modo potest considerari haec natura prout est in anima. Et quia omne quod est in anima est abstractum ab omni divisione et diversitate materiali, attribuitur isti naturae, ratione uniformitatis quam habet ad omnia, ratio universalis quod est unum in multis; unde sic non multiplicatur haec natura in suis inferioribus, imo plures homines sunt unus homo et unum animal, participando genus et speciem; hoc enim modo convenit talibus naturis secundum rationem generis et speciei.

In istis igitur est duplex unitas.

Una scilicet in natura absoluta, quae convenit singulis suppositis; sed haec unitas non descendit ab ipsa natura ad sua supposita, sicut de natura animalis absoluta est substantia animata sensibilis, ut dictum est. Sed hoc non dicit totam naturam eius absolutam, sed aliquid eius. In natura enim sua absoluta est quod possit substerni intentioni universalitatis, quia solum natura absoluta hoc potest, et etiam omnis natura absoluta. Comprehendendo ergo totam naturam eius absolute, dicendo naturam animalis absolutam esse substantiam animatam sensibilem aptam natam substerni intentioni universalitatis, non est de intellectu eius unitas aliqua, nec etiam pluralitas, quia utrumque potest sibi accidere.

Alia est autem unitas naturae, quam habet ab intellectu, in quam omnia supposita conveniunt; ideo unitas quam facit intellectus in tali natura fundatur super unitatem in re inventam quae una est illa unitate. In substantia autem quae est genus primum non est recipere aliquam unitatem a parte ipsius rei; unde non est aliqua definitio eius per quam illa unitas ostendatur.

Si autem dicatur quod ratio substantiae est esse per se et non per aliud, et hoc in omnibus substantiis reperitur, hoc etiam non valet, quia hoc competit sibi secundum quod dividitur contra accidens, et non secundum quod est genus: de quo posterius plenius agetur. Remanet igitur in substantia sola unitas quam facit intellectus, et nulla alia: cuius actio fundatur non super aliquam rem quocumque modo unam, sed super naturas penitus diversas, quae tamen participatione generis erunt una substantia.

Corporalia enim et incorporalia plus differunt quam quaecumque alia quae conveniunt secundum aliquod genus reale secundum Philosophum quarto metaph.; et hoc ideo est quia non habent aliquam rem unam eis communem, nisi secundum rationem tantum.

Si autem diceretur substantia quae est genus primum componi ex materia et forma, et hoc esse commune eis, sequeretur quod substantia non esset genus primum: omne enim compositum ex materia et forma habet unde sumitur in eo ratio generis, scilicet materiam, et ratio differentiae, scilicet formam: unde esset aliquod genus prius substantia; et ideo implicatio contradictionis est dicere genus primum componi ex materia et forma.

Inde est quod, si non esset aliqua substantia separata, corpus foret genus primum, ut dictum est; sed tunc ratio corporis logice tantum acciperetur, nec foret in corpore compositio materiae et formae secundum quod esset genus: si enim omnia genera essent unius rationis, ita scilicet quod in quolibet esset compositio materiae et formae, non foret status in genere.

Ratio igitur generis convenit substantiae per actum intellectus tantum, qui non fundatur super rem aliquam unam communem utrique naturae, sicut reperitur natura animalis una quodammodo, cui additur unitas universalitatis quam facit intellectus.

Unde Philosophus in septimo metaph., docens quod ideae non sunt substantiae quaedam universales, sic arguit: universale semper habet dici de subiecto aliquo. Sed substantia non dicitur de aliquo subiecto. Igitur non est aliqua substantia, quae idea dici possit. In praedicamentis vero docet, ut videtur, oppositum: quia secundum eum ibi, non est contra rationem substantiae de subiecto praedicari, licet sit contra rationem substantiae in subiecto esse. Sed advertendum est quod secundum logicam considerationem agit in praedicamentis: logicus enim considerat aliqua secundum quod sumuntur in ratione, et ideo considerat substantiam secundum quod per actionem intellectus subest rationi universalitatis, et ideo quantum ad praedicationem quae actum rationis dicit, praedicatur de subiecto, idest de re extra animam. Sed Philosophus primus considerat de rebus prout sunt vere entia, et ideo apud Philosophum non est differentia inter dici de subiecto et esse in subiecto. Ex quo patet quod ex sola actione intellectus est quod substantia praedicetur: quod habet in quantum est genus, et non ex aliqua communitate reali, ut dictum est.

Quod ordinem inter differentias generis et specierum sola ratio facit.

Ex dictis igitur manifestum est nullam formam, quae realiter sit substantia, praecedere in re corporea formam per quam res est corpus. Cum autem formatio generis et speciei, quae est actio intellectus, non sit fictitia, sicut est quando fingit non entia, ut montem aureum, cui nihil respondet extra in re sed ex conceptione montis et auri format, scilicet montem aureum, necessario in re ipsa corporea aliquid erit super quod intellectus formet utrumque genus, substantiam scilicet et corpus, quae inter se solum ordinem prioritatis et posterioritatis ab intellectu conceptum habent, a quo habent rationem generum.

Non quod in natura rerum aliquid sit ad aliud ordinabile, cum in una re non sit prius et posterius respectu sui ipsius, nisi forte in illis in quibus essentia est in successione, quod non potest substantiae convenire; unde in ipsa non est ordo, ut dicitur septimo metaph., licet ordo sit in differentiis, quae ponuntur in definitione substantiae. Tota namque constituitur definitio ex ultima differentia. Quod ex hoc patet quia si aliqua alia differentia replicetur super illam, erit nugatio, ut si dicatur homo est animal bipes habens pedes, nugatio est: sub bipede enim includitur habens pedes, sicut ternarius in senario. Si autem dicatur habens pedes et addatur duos, non est nugatio.

Hunc autem ordinem inter differentias sola ratio facit. Quod ex processu Philosophi ibid. Manifestum est.

Dicit enim quod vera definitio investigans substantiam rei, est ex genere primo et differentiis, quae postea non habent dividi per differentias per accidens. Ratio autem quare genus primum debet poni in definitione est quia genera intermedia nihil aliud sunt nisi genus primum cum differentiis additis. Ut si in definitione hominis ponatur animal, quod est intermedium genus, manifestum est quod nihil aliud est animal quam substantia, quae est genus primum, cum his differentiis, quae sunt animatum sensibile.

Non solum autem hoc genus dividitur per differentias, sed differentiae illae iterum per alias differentias dividuntur. Sed hoc fieri necesse est per differentias per se, et non per accidens: puta, animal dividitur per habens pedes, et non habens pedes.

Habens autem pedes non dividitur per alatum et non alatum, quia accidit quod dividatur sic; sed per se dividitur per habens pedes duos vel non habens pedes duos, et sic necesse est differentias dividi, quia illae sunt remotiores a genere quam primae. Alatum autem et non alatum non plus distant ab animali quam habens pedes et non habens pedes.

Quomodo autem unum fiat ex genere et his differentiis, docet per hoc quod genus non est praeter suas species: non enim est animal, quod non sit homo vel equus. Si enim inveniretur aliquid praeter speciem, quod dicatur genus, illud non erit genus sed materia. Licet namque idem secundum nomen conveniat generi et materiae, non tamen erit idem secundum rationem.

Materia enim cum sit pars integralis rei, non praedicatur de re; genus vero cum praedicetur de re, oportet quod totum significet.

Corpus namque, quod est materia hominis, habet de intellectu suo tres dimensiones cum aptitudine ad formam hominis supervenientem, sine eo quod ipsam contineat implicite vel explicite. Corpus autem ut est genus, est substantia completa, ultima forma, indeterminate tamen: cuius species erunt substantiae perfectae per easdem formas determinatas, ut per formam hominis aut bovis. Sicut enim quando privatio est innominata, aliquid dicitur fieri ex simplici materia, ut si figura fiat ex ligno constat quod fit ex infigurato; ita cum forma est sine nomine, simpliciter nominatur ex materia, et ideo dicitur fieri compositum ex materia et forma.

Et hoc ideo est, quia hoc non contingit ubi est aliqua forma determinata, sed ubi est forma communis. Compositum namque ex materia et forma commune est genus.

Unde ex hoc est quod animal quod est genus, non est praeter speciem aliquam, quia formae specierum non sunt aliae a formis generis realiter, sed tantum differunt sicut differentia communis et proprii sive determinati et indeterminati; et ideo differentia non additur generi sicut diversa essentia a genere, sed quasi aliquid in genere contentum implicite.

Genus ergo, licet esse non possit sine specie, intelligi tamen posset sine specie, et dividi per differentias communiore et pluribus convenientes quod uni speciei, inter quas certus ordo reperitur: aliter non referret quae illarum ante, et quae post poneretur; et ideo ipsum ordinem sola ratio facit, cui unum reale respondet, tamen multiplex ratione.

|+5 Capitulus 5: In quo ostenditur quod genus continet differentias potestate.

Nunc igitur superest ostendere quomodo genus implicite contineat ea quae sunt in eo.

Sciendum est igitur quod genus continet differentias potestate. Potentia autem principium indistinctionis est, sicut per oppositum actus primo distinguit. Illud igitur pro generalissimo sumendum est quod est primum principium indistinctionis aliquorum.

Ut homo et equus, licet indistincta sint in animali, animal tamen non est primum principium indistinctionis eorum, nec etiam corpus. Statur autem ad substantiam: nam etsi in ente non distinguantur, ens tamen non est generalissimum, quia non praedicatur de aliquibus univoce, quod requiritur ad naturam generis.

Ista autem indistinctio aliter est in substantia et aliter in aliis generibus quae sunt post. In aliis enim generibus reperitur una natura aliqua, quae subest intentioni universalitatis, ut dictum est, ratione cuius cum uniformitate, quae est a ratione, ipsum genus uniformiter se habet ad omnia quae sibi subsunt, quod est implicite illa continere. Sed in substantia non est una res subiecta intentioni, sed intellectus ex diversis rebus colligit intentionem quae utrique naturae ab intellectu applicatur.

Unde in substantia solum est convenientia in intentione, in qua est uniformitas ad omnia quae sunt in genere substantiae, per quod substantia dicitur implicite omnia continere.

Ex dictis igitur satis potest accipi ratio, quare et quomodo genus de contentis sub eo praedicatur.

Non enim est praedicatio generis de specie denominativa, sicut est praedicatio materiae de re materiali, et accidentis de subiecto. Eadem namque res penitus est animal, quod praedicatur de homine, et homo. Sed album quod praedicatur de homine, non est penitus eadem res cum homine, cum unum sit accidens, aliud vero substantia. Cum igitur genus de specie praedicetur, et ratione uniformitatis communiter se habeat ad omnia contenta sub eo, necesse erit ipsum praedicari univoce, quod est praedicari secundum nomen et secundum rationem. Non enim est alia ratio animalis quando praedicatur de homine et alia quando praedicatur de equo: immo una et eadem est ratio per quam de utroque praedicatur, sicut et nomen idem est.

Et hoc facile est videre si consideretur natura animalis, vel alterius superioris quod praedicatur de inferioribus suis, quod natura absoluta praedicabilis est, vel recipit unitatem vel pluralitatem a subiectis. Naturam igitur animalis praedicari est quod dicat totum respectu illius de quo praedicatur, et non partem, quia pars non praedicatur de toto. Non autem accipitur ut totum integrale, quia tale non praedicatur nisi de omnibus partibus simul sumptis, sed ut totum universale quod praedicatur de qualibet parte. Sic igitur accepto animali, nihil potest sibi attribui nisi quod per se est de ratione eius, ut substantia animata sensibilis. Quicquid autem aliud sibi attribuitur, per accidens attribuitur, ut est unum vel plura: si enim unum esset de intellectu eius, tunc quibuscumque conveniret ipsum genus, et ipsum similiter conveniret: sicut de homine et asino praedicaretur, et ipsum unum similiter de eis diceretur, quod est falsum.

Nec multa sunt de eius intellectu: quia cum animal praedicetur de socrate, tunc socrates esset multa animalia.

Utrumque tamen potest sibi accidere per aliud, scilicet de quo praedicatur.

Si enim illud fuerit unum, et aliud erit unum: sicut quando praedicatur de homine uno, est unum; quando de pluribus, plura: et hoc accidit sibi, quia accidit sibi praedicari de homine. Non enim est de intellectu animalis praedicari de homine, quia tunc homo praedicaretur de asino, cum animal praedicetur de asino. De quocumque enim praedicatur aliquid, praedicatur etiam illud quod est de intellectu eius, per regulam Philosophi in Lib. Praedic.: quando alterum de altero etc..

Similiter esse in aequo cum homine, vel esse in plus, non convenit animali praedicato de homine secundum suum intellectum; sed utrumque potest sibi accidere.

Si enim cum dicitur homo est animal consideretur natura animalis absoluta, sic non erit in plus animal quam homo, immo in aequo cum homine: aliter absoluta ratio eius non multiplicaretur ad multiplicationem subiectorum. Unitas enim illa non descendit sub animali, ut dictum est. Et sic nihil reale erit in praedicato, quod non sit in subiecto. Animal enim non dicit aliquid plusquam homo: et sic accidit sibi non esse vel esse plus quam homo, quia accidit sibi praedicari de homine, ut dictum est.

Si autem consideretur haec natura ut substrata intentioni universalitatis propter uniformitatem quam accipit ab anima, sic erit in plus et communius quam subiectum de quo praedicatur, quia a parte praedicati servatur uniformitas illa, non autem a parte subiecti; et sic non plurificatur praedicatum ad multiplicationem subiectorum, immo manet unum de multis praedicatum, ut dictum est.

Et quia hoc logicum est, ideo secundum eum non convertitur consequentia subsistendi ab animali ad hominem; ab animali, inquam, quod de homine praedicatur.

Similiter autem accipiendo animal sine intentione universalitatis, proprie non est praedicabile, quia sic est prima substantia, quae neque in subiecto est, neque de subiecto dicitur. Sed accipiendo animal et hominem sub intentione universalitatis, quomodo individuum accipi non potest propter repugnantiam universalitatis ad individuationis principia, animal et homo dicuntur secundae substantiae, quarum proprietas est de prima praedicari, ut habetur in praed..

Quem modum considerationis de substantia metaphysicus non habet, qui considerat eam solum secundum quod est ens in se; et ideo secundum eum substantia non dicitur de subiecto, nec est in subiecto, ut dictum est supra. Quod autem substantia praedicetur de subiecto, habet in quantum per actum rationis induit naturam accidentis. Quod enim ratio nostra facit circa substantiam, accidens est, et non substantia. Et ideo Philosophus in Lib. Praedic. Dicit substantias secundas per quamdam nominis similitudinem hoc aliquid significare, quod est proprium substantiae primae, ut cum dicitur homo, vel animal; sed secundum rei veritatem magis significant quale quid, in quantum per actum rationis transeunt in similitudinem accidentis, non amittendo substantiam propriam in rerum natura, sed accipiendo rationem uniformitatis in anima. Et ideo dicit illa significare quale quid, quia qualitatem, id est uniformitatem, per quam fiunt universalis per actum rationis circa substantias quasdam, res scilicet particulares, determinant, quae proprie sunt quid. Ex dictis patet quod, considerando entitatem rerum in se sicut facit Philosophus primus, in substantia nulla foret praedicatio unius de altero, quae tamen in substantia reperitur secundum logicum, secundum quem substantia quodammodo induit similitudinem inhaerentiae accidentalis, ubi est proprie dici de altero etiam secundum primum Philosophum. Ex quo facile apprehenditur error volentium in natura rei multiplicare formas substantiales, unde sumuntur praedicta substantialia, sicut et formae accidentales multiplicantur in re, de qua multa praedicantur accidentalia realiter: cum tamen in substantia non sit praedicatio aliqua secundum veram naturam rei, sed per actum intellectus, ut dictum est. Unde ponentes plures formas substantiales in re una, ignorant naturam et originem propositionum, in quibus aliquid de aliquo praedicatur, et differentiam etiam inter substantiam et accidens.

|+6 Capitulum 6: Ostenditur quomodo praedicatur genus in metaphysicis et logicis.

De ordine generis ad contenta sub eo.

Nunc igitur superest ostendere differentiam inter substantiam secundum quod est genus primum et secundum quod dividitur contra accidens: sic enim facilius sciatur quomodo praedicetur et usque ad quem terminum descendat eius praedicatio ad contenta in suo genere.

Ad cuius evidentiam sciendum est quod eadem sunt differentiae divisivae generum et constitutivae specierum. Ens autem non potest habere aliquas differentias divisivas, ut supra probatum est, sed quosdam modos distinctivos habet. Et ideo in substantia secundum quod est primum praedicamentum, ut in septimo metaph. Dicitur, ratio entis perfecta reperitur, et non constituitur per aliquam differentiam constitutivam, et ideo sic est genus, quod nullo modo species esse potest. Ex quo ostendi potest nullam formam realem esse in substantia, secundum quod est genus primum: ex qualibet enim forma substantiali differentia aliqua trahi potest, et hoc supra ostensum est.

Per quemdam igitur modum specialem superadditum enti oportet accipere naturam substantiae. Hic autem modus specialis est, non generalis, includens in se oppositionem quamdam. Unde omni enti non convenit iste modus. Specialis est ergo, et non generalis, ut dictum est supra: est enim per se esse et non in alio, per quem modum substantia dividitur contra accidens.

Sed super hoc ratio generis addit ordinem ad contenta sub eo, qui quidem ordo importatur in uniformitate eius ad inferiora exteriora. Hanc autem uniformitatem habet per actum intellectus, ut dictum est.

Potest igitur substantia quae est primum genus dici ens per se existens, implicite continens in se sua inferiora; ita tamen quod per se existens non ostendat aliquod universale esse separatum, ut Plato posuit, sed secundum quod per se opponitur ei quod est esse in alio, quod est proprium accidentis, sine quo esse non potest, ut dicitur in praedicamentis.

Ex hac igitur diversitate quae est in substantia, sciri potest quomodo et de quibus substantia praedicari habet, secundum tamen quod genus est implicite continens sua inferiora, quia potestate continet suas differentias, per quarum additionem efficiuntur et constituuntur sua inferiora: et tantum descendit sua praedicatio, quantum et differentiae constituentis.

Divisio autem differentiarum stat ad species specialissimas, quia sub eis nihil est nisi individua, quae dicunt privationem divisionis per partes subiectivas: nam individuum non habet partem subiectam sibi de qua praedicetur, cum a prima substantia nulla sit praedicatio, ut dicitur in praedicamentis.

Ultimum enim de quo praedicatur substantia in linea praedicamentali, erit aliquod suppositum, ut aliquis homo vel equus vel bos, respectu cuius ex genere primo et differentia aliquod genus constitutum, scilicet animal de ipsa praedicatur, ut puta: socrates est substantia, et est animatus sensibilis: ex quibus constituitur animal, quod de socrate praedicatur.

Isto enim modo facile est scire de quibus praedicatur aliquid ut genus, et de quibus non praedicatur.

Unde manifestum est quod de manu hominis vel pede non praedicatur substantia, secundum quod est genus. Sic enim cum manus sit animata sensibilis, si cum hoc esset substantia manus, ita foret animal. Unde manifestum est quod animatum et sensibile iterum non praedicantur de manu secundum quod sunt differentiae generis alicuius, quia differentia non praedicatur de aliquo, de quo non praedicetur genus ipsum. Cum ergo manus non sit animal,

non erit animata secundum quod animatum est differentia, nec substantia secundum quod est genus. Erit ergo manus substantia secundum quod dividitur substantia contra accidens, et tantum sic.

Ratio enim eius sic accepta est per se esse, et non in alio, quod est proprium accidentis, quod non potest esse sine eo in quo est. Ipsa enim sic accepta, una est et non plurificata in suis suppositis, in quibus plurificatur secundum quod est genus, propter multitudinem differentiarum constituentium diversa supposita diversarum specierum, ut supra dictum est.

Substantia igitur secundum quod habet naturas rerum sub se diversas, super quas fundatur, in se unum quidem est, cuius unitas non descendit, sub eo sed statim in inferioribus multiplicatur, licet sit unum sub intentione universalis, sicut de aliis dictum est, et sic contra accidens dividitur.

Inde est quod, licet substantia praedicetur de duabus manibus hominis, non tamen dicendum est quod duae manus sint duae substantiae, cum potius sint partes unius substantiae, quam duae substantiae: unde in partibus in toto manentibus non habet substantia multiplicari, cum non praedicetur de eis ut natura in inferioribus, quae sunt partes subiectivae, recepta, et consequenter multiplicata, sed ut contra accidens dividitur, ut dictum est. Manus enim vel pes est substantia secundum quod substantia contra accidens dividitur, cuius esse est esse in alio et non per se: cum accidens sit in alio ut in subiecto, pars autem est in toto, non ut accidens in subiecto, ut dicitur in praedicamentis.

Accidens autem est in subiecto tanquam impossibile sit ipsum esse sine eo, ut Paulo ante dixit Philosophus.

Ex quibus concluditur per connexionem Philosophi: cum accidens non possit esse sine eo in quo est, pars non est in toto ut accidens in subiecto, quia pars sic est in toto quod tamen sine toto esse possit, non quidem sub ratione partis, cum pars importet relationem ad totum (unde pars, ut pars, sine toto esse non potest, cum relativa sint simul), sed secundum quod res quaedam est. Cum autem materia non possit esse per se, pars autem per se esse possit, cum in hoc differat ab accidente, sed non secundum quod pars est, sed secundum quod ens per se quod inest sibi a toto, necessario in eo quod pars est, est aliqua compositio materiae et formae, non quidem actualis sed quasi habitualis in parte quae possit subsistere a toto divisa quia quod actu subsistit convenit sibi non secundum quod pars est, quia hoc habet a forma totius a qua esse habet actu pars participative tantum, cum impossibile sit duo esse substantialia in una re ponere, nisi illa res sit duo entia, cum esse sit actus entis. Compositum ergo ex illa materia et forma non erit aliquod ens actu. Unde nec istam formam aliquod esse sequitur, cum esse non sequatur formam nisi quando compositum est per se existens, cuius est esse actu.

Et ideo substantia secundum quod dividitur contra accidens, de illo composito non praedicatur: non enim est per se existens ut totum, neque in toto ut pars quae a toto participat esse, sed est in toto in potentia propinqua ad esse debitum sibi secundum essentiam formae, quae in ea est sine proprio esse. Unde ad genus non spectat per se ut suppositum, vel per reductionem ut pars, quamdiu in toto est isto modo, in essentia scilicet sine esse, vel per se, vel participative. Sed potius pertinet ad genus ut ad principium materiale compositi nondum per se existentis, sed futuri per resolutionem: cum materia per illam formam nondum sit transmutata ad esse in actu qui est finis formae eductae de potentia materiae: cum pars esse actu tantum habeat a forma totius, cum qua solum in rebus diversarum naturarum poterunt aliae formae in essentiis produci de potentia materiae: cum partes diversae in natura unam rem constituent cum hoc quod natae sunt per se esse. Ideo, ut dicit Aristoteles, necesse est per aliud et aliud hoc eis convenire. Cum autem per se existere incipiunt, tunc ad genus spectant; cum habeant rationem subiectivae partis, adhuc in gradu perfectiori sunt quam corpora simplicia.

Quod genus non numeratur in his de quibus praedicatur.

Ex dictis manifestum est quod, sicut substantia sub ratione generis non praedicatur de parte integrali rei subiectae, sed secundum quod dividitur contra accidens, potius ostenditur quid parti convenit, quam quid conveniat toti; ita necesse est animatum et sensibile de parte praedicari, non secundum quod sunt differentiae, quia non potest differentia praedicari de re de qua non praedicatur genus, sed secundum quod dividuntur contra inanimatum et insensibile. Et ideo rationabile non praedicatur de anima separata secundum quod est differentia, cum anima non sit animal; sed secundum quod designat potentiam animae, denominat animam.

Patet etiam ratio, quare non numeratur substantia in his de quibus praedicatur. Sic enim hoc convenit substantiae quasi quaedam differentia communis.

Non esse namque in alio communissimum est de omnibus quae substantiae debentur. Sub differentia autem communi non numeratur genus aliquod: isosceles enim et isopleuron et scalenon non numerant figuram quae est genus sub differentia communi, sed sub differentia trianguli.

Dividitur igitur figura per differentias suas, per triangulare scilicet et quadrangulare; et sub una istarum differentiarum, sub triangulari scilicet, continetur isosceles et isopleuron et scalenon. Sed si triangulus constitutus dividatur per differentias trianguli, ut per tria latera aequalia, vel per duo, vel per omnia inaequalia, non erit unus triangulus, sed tres trianguli, qui genere sunt una figura quia cadunt sub una differentia figurae, sed sunt tres trianguli.

Sic igitur substantia secundum quod dividitur contra accidens, quae est communis differentia eius (licet nulla differentia substantiam constituat, cum substantia genus non habeat, ut dictum est), non multiplicabitur in partibus de quibus praedicatur.

Ideo corpora duorum animalium, prout sunt partes duorum animalium, cum de eis non praedicetur substantia secundum quod est genus, cum non sint partes subiectivae sed partes integrales rei quae pars subiectiva est, non sunt duae substantiae, cum genus sub differentia communi non multiplicetur, sed una substantia sunt.

Nec possunt aliquae differentiae superaddi substantiae, per quas substantia numero eadem praedicetur de partibus in aliqua re existentibus, cum non possint esse partes subiectivae alicuius speciei specialissimae, ad quam divisio et multitudo differentiarum stat, ut dictum est. Solum enim per differentias ultimas numeratur genus. Quod manifestum est si dividatur genus per multas differentias per se et non per accidens, quousque deveniatur ad ultimam divisionem per quam species specialissimae constituuntur: quae adhuc unitatem retinent de natura sua.

Sed cum forma specifica recipitur in materia individuali, quae est principium individuationis et numerositatis (ex divisione enim quantitativa quae materialis est, causatur numerus, ut dicitur in tertio physic.); et numeratur forma specifica, et omnia quae in intellectu suo continentur, cuiusmodi sunt genera superiora.

Compositum autem ex materia individuali et forma specifica efficitur pars subiectiva, de qua solum praedicantur sua superiora, ut genera subalterna et species, quorum nihil est pars integralis rei: ideo non numeratur illud quod dicitur de partibus integralibus ad numerum partium.

Quod autem dictum est de substantia, dici debet de corpore, quod est genus secundum, et de aliis generibus, de quibus post dicitur.

Corpus enim secundum quod est genus non praedicatur de corpore hominis, dum est pars eius: quia si corpus hominis esset corpus, idest si de eo praedicaretur corpus quod est genus, cum corpus hominis sit animatum et sensibile, corpus hominis esset animal: quod patet esse falsum, cum homo sit animal: idem enim numero non praedicatur de toto et de parte in heterogeneis, et ita nec genus. Praedicatur ergo corpus de corpore hominis secundum quod dividitur contra incorporeum, et hoc est maxime commune corpori; ideo non numeratur quando praedicatur de diversis corporibus prout sunt partes. Quando autem mortuis hominibus, per se sunt corpora, tunc, cum habeant rationem partium subiectivarum, praedicatur de eis corpus numero.

Manifestum est autem quod non numeratur corpus hominis mortui corpori vivo, ut possint dici duo corpora: licet per aliam et aliam formam fuerit corpus in actu in vivente et in mortuo, et non per eandem.

De praedicatione rerum secundum rationem generis.

Ad huius igitur evidentiam considerandum est quod nomina primae intentionis sunt quae rebus sunt imposita absolute mediante conceptione, qua fertur intellectus super ipsam rem in se, ut homo vel lapis; nomina autem secundae intentionis sunt illa quae imponuntur rebus non secundum quod in se sunt, sed secundum quod subsunt intentioni quam intellectus facit de eis, ut cum dicitur: homo est species, animal est genus.

Quia igitur in rerum natura invenitur quod essentia rei a supposito differt non solum secundum operationem intellectus, sed in natura sua, ut docetur in septimo metaph.: ideo res naturae est nomen primae intentionis impositum ipsi supposito.

Sed quia per actum intellectus super ipsam naturam designatam per modum totius efficiuntur nomina intentionalia, ut species et genus, ideo super rem naturae inveniuntur nomina intentionum, ut puta suppositum, quod est nomen secundae intentionis ipsius rei, in quantum per actum intellectus fit praedictio speciei de re naturae.

Et ideo res naturae vocatur suppositum, cum praedicatum sit superius naturaliter ipso subiecto. In quantum vero genus et species dicuntur universalialia, res naturae dicuntur particularia.

Nominum autem significantium ipsa particularia, quaedam sunt communia omni generi, sicut particulare, individuum et singulare; quaedam autem in genere substantiae tantum, ut res naturae et suppositum, hypostasis et persona.

Cum ergo ratio substantiae sit per se existere, nullum istorum nominum conveniet nisi naturae rei completae existenti, et ideo nihil horum dicitur de parte rei: ideo pars rei non est suppositum, ut de ea aliquid praedicetur habens etiam rationem superioris, nec etiam aliquod aliorum quae significant particulare in genere substantiae.

Talia enim habent relationem ad speciem ipsam per se, et non per reductionem per aliud, et ideo ista non numerantur ad numerum partium: duae enim manus non sunt duo supposita nec duae hypostases.

Illa autem quae signant particulare in omni genere, sicut individuum et particulare, cum in omni genere sit stare ad aliqua quae non habent partes subiectivas, quod importatur in individuo, non requirunt aliquid per se existens de quo dicantur, cum praedicentur de accidentibus; et ideo de partibus praedicantur.

Ista enim nomina magis oppositionem quamdam important ad ipsas species rerum quam convenientiam, quod non in aliis reperitur. Individuum namque dicit privationem divisionis in partes subiectivas, quod tamen speciei conveniet in generabilibus et corruptibilibus. Particulare etiam opponitur universali.

Ista igitur cum praedicentur de partibus, habent multiplicari sicut et partes: duae enim manus sunt duae res particularia, similiter duo singularia et duo individua.

Sed istud conveniet magis particularibus accidentibus, quae tamen sunt partes subiectivae ad quas stat divisio in partes subiectivas, quam partibus rei, licet de partibus dici possit. Sed individuum dicit negationem talis divisionis potius quam statum eius, cum in tota re stet talis divisio.

Inde est, quod cum corpus non praedicetur secundum rationem generis subiectam intentioni universalitatis de parte hominis, non numeratur in talibus partibus. Non enim sunt duo supposita corporis, sicut nec duo supposita hominis. Si autem praedicetur de eis prout dividitur contra incorporeum, cum sic se habeat ut genus sub differentia communi, ut unum de eis praedicatur, cui si addatur aliquid eorum quae praedicata de partibus multiplicantur, ut particulare vel huiusmodi, cum hoc sit quasi differentia ultima, cuius est multiplicari et multiplicare superiora inferioribus, numerabitur corpus in eis.

Duae namque partes sunt duo corpora particularia, cum tamen absolute non sint duo corpora, ut corpus quod est genus in eis multiplicetur. Licet enim corpus acceptum secundum quod dividitur contra incorporeum non sit genus, ut natura particularis esse possit differentia ipsum dividens, tamen similitudinem habet cum corpore sub ratione generis cum differentia communi, in qua omnia ut unum accipiuntur.

Sicut namque omnes figurae eo quod figurae sunt, dividuntur contra infiguratum, ita omnia corpora eo quod corpora sunt, dividuntur contra incorporeum: et sic omnia corpora sub ratione universali comprehenduntur, et unum sunt. Quae quidem unitas removetur per additionem oppositi, cuiusmodi est particulare: particulare enim dicitur per oppositum ad universale.

Et haec est ratio quare cum additione particularis multiplicatur corpus de eis dictum, non autem absolute, cum de illis non praedicetur corpus genus, cum non sint plura supposita, sed corpus condivisum accidenti, quod habet unam rationem communem ad omnia corpora, ut dictum est.

Corpus autem sic dictum non est aliud realiter a corpore quod est subiectum intentioni universalitatis, quod dicitur corpus genus: immo idem secundum rem et diversum secundum rationem, cum corpus quod est subiectum intentioni tali sit res non incorporea. Unde corpus sic dictum, praedicatur de corpore quod est altera pars hominis, dum est pars.

Corpus vero quod est genus, praedicatur de corpore mortuo amissa ratione partis, quia iam potest esse suppositum in genere substantiae, cum sit per se existens, quod est proprium primae substantiae, ut dicitur in praedicamentis: unde illa non sunt duo corpora diversa numero, cum corpus quod est pars, non ponatur in numero corporum absolute et sine additione particularis, ut dictum est.

Verumtamen est sciendum quod corpus mortuum cum sit per se existens, suscipit praedicationem corporis secundum rationem generis, quia iam est unum suppositum et res naturae. Corpus tamen prout est pars non sic suscipit, quia non dicitur de eo corpus quod est genus, sicut nec dicitur de eo homo vel animal, ut dictum est; cum praedicatio generis de aliquo semper sit per speciem, quae consequitur formam rei. Corpus autem pars non pertinet ad speciem vel genus nisi participative et per reductionem, idest per naturam totius quod est in genere. Corpus vero mortuum absolute in genere et in specie est. Impossibile est autem ab eadem forma substantiali alicui conferri esse absolute et participative, cum esse participatum sit a toto parti communicatum, esse vero absolutum sit totius, cum nihil sibi ipsi sit totum et pars. Necessario igitur per aliam formam substantialem erit corpus mortuum corpus actu qui est actus absolutus, et corpus vivum corpus actu qui est actus participatus.

Quod de corpore Christi mortuo genus praedicatur.

Ex dictis manifestum est quod non potest concludi quod corpus vivum et mortuum sint duo corpora diversa, etsi necessarium sit corpus mortuum per aliam formam esse corpus in actu quam per illam per quam erat corpus vivum corpus actu.

Si autem dicantur duo corpora particularia, ex hoc non sequitur quod sunt duo corpora realiter diversa, quia particulare non est differentia aliqua sumpta a forma specifica, quae realiter aliquid constituat, sicut est rationale. Nec propter hoc erunt unum simpliciter, sed secundum quid tantum, ratione scilicet communis, cum nihil de re priori sit iam nisi materia tantum.

Et licet hoc corpus mortuum mixtum sit habens certam proportionem miscibilium ad certam formam consequentem, quae est forma mixti, per quam efficitur sub corpore mixto: cum tamen totum hoc nos lateat (quia nec forma ipsa nobis nota est, nec proportio ipsa: per speciem autem unumquodque certificari habet et demonstrari), nihil autem nobis sit certius de illo quam quod habet tres dimensiones et plenam naturam corporis, reliqua autem nobis incerta sunt, ut dictum est: ideo speciem eius ponimus corpus sub ratione corporis, quia hoc de eo nobis notius est, licet in rerum natura super differentias corporis in eo reperiat aliquid specialius. Illud enim pro specie accipiendum est, per quod certius et determinatius res innotescit, ut dicitur in praedicamentis.

Si autem sit aliquod corpus mortuum quod non habet rationem suppositi, cum non subsistat per se, sicut est de corpore Christi in triduo, non videtur quod de illo corpus sub ratione generis praedicari possit, cum per se esse non habeat, sicut nec prius praedicabatur de illo vivo, quando erat pars hominis.

Ad cuius evidentiam sciendum est quod res naturae dicitur quod habet naturam aliquam cui accedit ratio suppositi, in quantum scilicet per se subsistit, quod semper evenit quando principia illius naturae constituunt suppositum ipsum. Si autem principia alicuius rei naturae coniuncta ad invicem alicui per se existenti adiungantur, rationem suppositi non habebunt, rem tamen naturae ipsa constituent in supposito, sed non suppositum.

Ideo in Christo non sunt duae res naturae, sed una res duarum naturarum, quae tamen constituta est res illius naturae, humanae scilicet, per hanc naturam humanam; sed non est constituta suppositum, quod dicit aliquod absolutum per se subsistens per humanam naturam. Licet igitur idem sit hoc suppositum et res naturae humanae,

aliunde tamen est res humanae naturae, aliunde suppositum: res enim naturae humanae est per principia humanae naturae, sed suppositum non. Cum igitur homo sit res naturae humanae, per principia naturae humanae constituitur homo ille non per se existens: homo enim non fuit sic assumptus, sed natura in suis principiis, ex quibus ad invicem coniunctis suppositum illud per se existens factum est homo. Et ideo filius Dei naturam humanam assumpsit, et factus est homo, et ideo ratio suppositi homini convenit: ille enim homo fuit ab aeterno.

Per illum igitur hominem ratione suppositi per se existentis quod homo ille factus est, homo ille per se existere dicitur; non quod aliquid ex principiis naturae humanae tantum constitutum sit per se seorsum a verbo, sed quia res naturae humanae, quae per naturam humanam constituta est, est ipsum suppositum divinum quod per se existit. Unde et homo ille cum sit ipsum suppositum, per se existit in genere substantiae. Et ideo partes naturae humanae, corpus scilicet et anima, ad genus spectabunt per naturam illius totius quod per se est in genere illo.

Patet igitur quod diversimode sunt aliorum hominum partes in genere, et partes humanitatis Christi, quia in aliis ex principiis naturae propriae erit aliquid per se existens, quod per se est in genere, et per ipsum alia erunt in genere per reductionem; in Christo autem per principia humanitatis non constituitur aliquid per se existens, sed ipsum suppositum divinum per se existens complete et perfecte factum est res humanae naturae per principia naturae humanae. Unde res naturae humanae propter identitatem cum supposito divino erit per se existens: res enim humanae naturae in Christo non est pars illius suppositi, ut praedicetur de supposito ipso, sed est ut ipsum totum, et ideo per se esse dicitur.

Erunt igitur partes naturae humanae in Christo pertinentes ad genus et speciem per ipsam rem naturae humanae, quae constituta est per principia naturae humanae, ut dictum est: quae tamen res per se esse habet a supposito, cum quo identitatem habet, et non a principiis propriis, ut dictum est.

Ex quibus manifestum est quod partes humanae naturae in Christo non reducuntur ad speciem vel genus per suppositum ipsum, cum illud per se non sit in genere, sed per rem naturae, quae est ut habens esse per se. Nec refert a quo habeat esse per se, aut a suis principiis, aut a verbo cui adiungitur: cum hoc universaliter tenendum sit quod principia per illud ad genus reduci habent quod per illa constituitur, et hoc semper est res illius naturae, cuius sunt illa principia. Cui quidem rei quandoque accidit ratio suppositi, quando scilicet habet per se esse; quandoque vero non, quando scilicet alteri adiungitur, ut dictum est.

Ex dictis igitur manifestum est quod corpus Christi mortuum, licet per se non sit sicut corpora aliorum, res tamen est alicuius naturae habentis sua principia.

Et ideo genus de eo praedicatur, cum idem sit verbum, et res illius naturae, ratione cuius identitatis per se esse dicitur. Ratio enim suppositi accidentaliter se habet ad principia naturae sibi mutuo iuncta; res vero naturae essentialiter. Ideo semper ubi est res naturae constituta, erit praedicatio generis illius naturae et specierum de re suae naturae.

[+7 Capitulus 7: Qualiter praedicatur genus in naturalibus et mathematicis.

Quod res secundi generis non est una super quam fundatur unitas rationis.

De metaphysica autem et logica consideratione rerum quae ad omnia se extendunt, actum est. Nunc vero de naturali et mathematica restat agendum.

Sciendum est igitur quod antiqui Philosophi scientiam naturalem primam philosophiam putaverunt, sicut etiam putaverunt primum ens esse corpus. Sed Philosophus in sexto metaph. Docet quod naturalis philosophia est de quodam particulari ente habente in se principium motus et quietis: unde et materiale ens est, quia materia est in omni eo quod per se movetur.

Subiectum enim philosophiae naturalis est ens mobile. Et ideo sua consideratio, secundum Philosophum *ibid.*, est circa ea quae sunt in materia, ut in pluribus; quod dicit propter animam humanam quae pertinet etiam ad physicam, in quantum est forma corporis, licet per se esse possit: ideo scientia naturalis subalternatur metaphysicae.

Ad cuius evidentiam considerandum est, quod dupliciter convenit unam scientiam alteri subalternari. Uno modo quando subiectum unius est species subiecti alterius, sicut homo est species animalis, et animal est species corporis naturalis; ideo scientia de animalibus, subalternata est scientiae naturali. Alio modo quando subiectum inferioris scientiae non est species subiecti superioris scientiae, sed se habet ad illud ut materiale ad suum formale; per quem modum perspectiva se habet ad geometriam. Geometria enim agit de linea et aliis dimensionibus absolute et formaliter ad nullam materiam applicando: non enim agit de linea in ligno vel aere; sed perspectiva agit de linea secundum quod est in aliqua materia in qua videri possit, unde agit de linea visuali. Linea enim visualis non est species lineae, sicut nec triangulus ligneus est species trianguli: differentia enim non sumitur a materia. Et haec est ratio quare non est aliqua specialis scientia de linea recta vel circulari, sicut est de linea visuali: quia rectum et circulare sunt propriae differentiae lineae, visuale autem non, sed est alterius et extraneae naturae; et ideo scientia specialis est de linea visuali, et non de linea recta vel circulari.

Isto modo naturalis scientia, quae applicat naturam entis ad naturam sensibilem, est sub metaphysica, quae considerat de ente absolute: quia ens mobile non est species entis, cum ens non sit genus, ut dictum est. Ens igitur mobile est subiectum naturalis philosophiae, quae dividitur secundum divisionem entis mobilis in suas

species: scilicet in ens mobile motu locali tantum, sicut est corpus caeleste, et in ens mobile motu generationis et corruptionis, et sic de aliis. Haec tamen divisio magis pertinet ad logicum quam ad physicum, cum sit generis in suas species.

Sicut enim supra dictum est quod substantia quae est primum genus non habet aliquam unam rem supra quam fundatur, sed supra diversas res, a quibus tamen ratio unitatem quamdam accipit, ratione cuius dicitur genus unum; ita ens mobile, quod est subiectum naturalis philosophiae.

Nec dico corpus mobile; quia omne corpus probatur esse mobile in lib.

Physic.. Hoc enim secundum genus non habet aliquam unam rem naturalem supra quam fundatur, sed fundatur supra diversas res, quas tamen quia apprehendimus in pluribus convenire, scimus corpora superiora cum inferioribus in eodem genere corporis esse, sicut substantias separatas cum materialibus, de quibus supra dictum est.

Quod autem generabilia et corruptibilia, et mobilia motu locali tantum, sunt duae species entis mobilis, de quo in communi agitur in Lib. Physic., magis ostendit eorum convenientiam secundum logicum quam secundum naturalem. Substantiae enim corruptibili et incorruptibili nihil est commune nisi logice tantum, cum plus differant quam genus aliquod reale, ut dictum est. Unde in quinto metaph.

Dicit Philosophus, ubi docet quae differunt in genere physico, quod illa differunt genere quorum subiectum primum est diversum: sicut primum subiectum coloris differt a subiecto primo saporis, sicut superficies ab humore; et sic differunt quia non reducuntur in unum subiectum, quantumcumque fiat resolutio utriusque.

Si enim posset fieri unum de illis per aliquam resolutionem realem, non differrent simpliciter in subiecto primo, nec per consequens in genere. Ut puta materia ignis differt a materia aeris: sed si fiat resolutio ignis et aeris, non remanebunt diversae materiae, et ideo ignis et aer non sunt duo diversa genera, physice loquendo. Corpus vero caeleste a corporibus generabilibus differt, cum non convenient in materia; si enim miraculose corrumpetur caelum, quia naturaliter incorruptibile est, adhuc essentia materiae suae diversa esset a materia elementorum, nec foret resolutio ad unum subiectum: quod testatur potentia materiae elementorum, quae nunquam transmutari potest ad formam caeli: alioquin esset in eo potentia frustra, quam tamen constat in materia caeli esse, cum in ea est forma caeli.

Ex quo patet quod ens mobile motu locali, et ens mobile per generationem et corruptionem, sunt duae species entis mobilis logice tantum, ut dictum est.

Patet etiam quod unitas generis physici est ab unitate primi subiecti. Primum autem subiectum est materia. Illa igitur conveniunt in genere physico quae habent eandem materiam, sed differunt specie, propter diversitatem formae, sicut ignis et aer. Nec tamen erit aliqua distinctio in materia, cum distinctio dicat actualitatem aliquam quae non est in materia secundum se; sed haec diversitas est in potentia passiva tantum, ad quam non sequitur aliquid in fundamento naturae esse distinctum.

Ex dictis patet quod ens mobile, quod est corpus communiter acceptum, non habet a materia aliquam formam communem per quam est corpus, super quam fundatur actio intellectus qui facit communitatem quamdam inter corpora generabilia et corruptibilia, in quantum facit esse ea diversas species entis mobilis, cum nulla res communis subsit, nec etiam materia ipsa quae est incorruptibilis et ingenerata.

Si enim esset aliquid compositum tale, ex materia scilicet et forma corporis praeter formas ad quas sequuntur qualitates sensibiles quae sunt principia generationum et corruptionum, esset ordinabile ad formas tales, et ad alias ad quas generatio et corruptio non attingit, sicut ad corpus caeleste.

Sic autem foret necesse, si in re generabili et corruptibili praecederet aliqua forma formam specificam rei per quam solum est generatio et corruptio in rebus, cum solum ad illam sequantur qualitates activae et passivae, quae sunt principia generationis et corruptionis, et non ad formam talem imperfectam. Unde ipsa indifferenter se haberet ad formam supervenientem, sive esset principium generationis et corruptionis, sive non esset: tunc enim caelum haberet aliquid reale commune cum generabilibus et corruptibilibus: quod est directe contra praedicta verba Philosophi.

Et ideo impossibile est in rebus generabilibus et corruptibilibus aliquam formam praecedere formam specificam, sicut antiqui posuerunt materiam primam esse formatam quadam forma una non elementari, sed imperfecta, quae sit quasi via ad alias, sicut forma embrionis imperfecta est respectu formae specificae animalis. Unde Commentator Sup. Nono metaph. Dicit primam habilitatem materiae esse semper respectu formae elementorum. Unde non reperiuntur mediae formae in generatione elementi ex elemento, sicut est in generatione animalis, ubi sunt multae formae mediae sibi succedentes per generationes et corruptiones multas usque ad ultimam, quam solam in re manere necesse est, ne dicatur ipsa accidens esse.

Ex dictis patet quod res secundi generis non est una super quam fundatur unitas rationis, sicut nec res primi generis de quo supra dictum est. Sed antequam de hoc plus agatur, prius de hac unitate agendum est.

De unitate secundum quam praedicatur ratio generis.

Ad huius igitur difficultatis notitiam considerandum est quod, cum obiectum intellectus sit quoddam intra intellectum et non extra, quia intelligere non est motus ab anima, sed ad animam, actus intellectus potest ferri in intelligibile, vel prout est obiectum in natura obiecti, scilicet in quantum terminat eius actionem: et sic nihil sibi

tribuit, sed solum considerat quid natura obiecti habeat, unde possit aliquid formari quod naturam illius obiecti insinuet, ut puta, definitionem aliquam.

Alio modo potest actio intellectus ferri in obiectum, non in natura sua, sed prout est abstractum per actum animae a conditionibus materialibus: et sic accipitur ut in anima, et sic anima attribuit sibi aliquid non considerans quid sibi debetur in natura obiecti, sed quid sibi per actum animae convenire potest: et illud attributum est ratio universalitatis. Ut puta, intelligendo animal in quantum naturam sensitivam habet, format eius definitionem, substantiam scilicet animatam sensibilem, quam manifestum est unitatem quamdam in animali significare: animal enim obiectum unum natura sua est. Sed haec unitas non descendit ab animali ad aliquas species animalis: animal enim sic acceptum non dicit aliquod ens in natura, cum non sit aliquod animal in natura animal solum, sed dicit essentiam quae esse non habet nisi per habentem essentiam, cuius esse est ut actus. Ideo quot fuerunt habentes essentiam, tot erunt essentiae secundum esse. Habebit igitur essentiam et unitatem ab habente eam si unum fuerit, et pluralitatem si plura fuerint: idem enim est de unitate et esse, cum unum et ens convertantur.

Ideo unitas inventa in natura aliqua, ut in natura animalis, non descendit ad aliquam eius speciem: imo si in uno recipiatur, iam ab illo unitatem habebit, sicut et esse. Sed alia unitas quam facit intellectus, descendit ad omnia contenta sub uno communi.

Prima igitur unitate manifestum est quod nihil est unum genere commune corporibus caelestibus et generabilibus super quod intellectus fundare possit rationem universalitatis. Licet enim corpus sit substantia corporea, non tamen propter hoc erit aliquid unum reale conveniens corporibus caelestibus et inferioribus, super quod intellectus fundare possit intentionem universalis, sed secundum intentionem tantum.

Quod manifestum est, si fiat resolutio ad primum subiectum corporis, quod est materia: quae in se considerata, erit diversa in caelo et elementis, ut dictum est.

Quamvis autem non sit resolvere ad aliquod unum subiectum commune utrique, tamen illae diversae res super quas fundatur actus intellectus formantis intentionem universalem compositae sunt ex materia et forma, et ideo ex utraque parte sequitur corpus.

Impossibile est enim materiam et formam componi, quin sit corpus, ut supra dictum est; materiae enim natura est esse primum ex quo fit aliquid per se, et ultimum in quo aliquid transit per corruptionem, ut dicitur in primo physic..

Et ideo ex nullo fieri potest, sicut nec in aliquod praecedens resolveri. Simplex ergo materiae essentia necessario erit, cum simplex per se in nihil resolveri possit.

Forma enim cum sit simplex essentia, non resolvitur per se in aliquid, sed per accidens: resolutio enim composita in materia, forma resolvitur in eandem, quia nec forma per se fit, sed compositum, ut docetur in septimo metaph.. Ex duabus autem essentiis simplicibus coniunctis resultat semper essentia quae altera est ab utroque: et hoc necesse est esse corpus si una illarum de altera educatur, sicut essentia formae educitur de essentia materiae. Essentia enim formae est in essentia materiae in potentia: de potentia autem in actum oportet transitum quemdam esse, in quo importatur transmutatio quaedam.

In omni autem transmutatione includitur vel praesupponitur motus localis, sicut in alteratione a priori est motus localis, in motu vero augmenti a posteriori.

Quod enim augmentatur mutat locum, non autem ante augmentum: sed quod alteratur mutat locum antequam sit alteratum. Generatum vero medium importat inter alterationem et augmentum, cum sit terminus alterationis et principium augmenti: nihil enim augmentatur nisi quod generatum est. Educi autem per motum localem non potest nisi corpus vel corpori adiunctum, ut omnia accidentia corporalia. Igitur de potentia materiae non potest aliquid substantialiter educi nisi constituatur corpus.

Nec refert utrum materia de qua educitur ipsa forma prius fuerit sub alia forma, ubi sola alteratio praecedat propter subiectum actu existens, cuius materia praefuit formae educendae, sive non; sicut materia caeli nunquam praefuit sub alia forma, et ideo alteratio vel motus localis non praecessit eius esse: unde caelum non est genitum, sed per simplicem emanationem tantum ad esse processit a Deo.

Motus igitur localis accidentaliter tantum se habet ad educationem formae de potentia materiae: in quantum scilicet accidit materiae praefuisse sub alia forma per quam fiebat subiectum actu existens, quod oportuit corrumpi per actionem qualitatum alterantium ad hoc quod alia forma induceretur.

Esse vero corpus in productione formae de potentia materiae non accidit propter ipsum motum localem, cum corpus caeleste consecutum sit per educationem suae formae de potentia materiae suae propriae, nullo motu locali vel alteratione praecedente.

Essentialiter ergo natura corporis sequitur educationem formae de potentia materiae. Nec hoc adhuc est quia educitur, sed quia fit unum ex materia et forma educta: quia posito per impossibile quod forma educeretur de potentia materiae et tamen non fieret unum compositum ex illa cum forma, corpus non sequeretur educationem formae de potentia materiae; cum constet corpus semper compositum esse ex materia et forma.

In hoc igitur praecisa ratio corporis consistit, quod ex materia et forma fiat unum: quod infallibiliter contingit, quando forma educitur de potentia materiae. Quandoque etiam hoc fit etsi forma non educatur de potentia

materiae, ut patet de anima humana, quae etsi non sit educta de potentia materiae, cum a materia non traducatur, quia tamen ex ipsa et materia fit unum, efficitur corpus.

Hoc igitur corpus, sive forma educatur de potentia materiae sine motu, ut caelum, sive cum motu, ut in generabilibus et corruptibilibus, sive non educatur de potentia materiae, ut patet in homine, est res physica prima, supra quam intellectus format intentionem generis, et illud est proprium subiectum philosophiae naturalis; logice tamen: quia si fiat resolutio omnium istorum, non erit devenire ad aliquod commune caelo et inferioribus, ut supra dictum est, cum nec in materia convenient.

Si vero fiat resolutio omnium generabilium et corruptibilium, erit devenire ad unum commune principium indifferens ad omnia haec; et ideo corruptibilia omnia conveniunt in uno subiecto physico unitate reali, sed caelum convenit cum corruptibilibus in uno subiecto physico non unitate reali aliqua, sed logica tantum.

Huic igitur naturae intellectus attribuit rationem generis, cui in rebus corruptibilibus respondet quoddam habens quamdam unitatem quae sub eo non descendit, ut supra dictum est, sed multiplicatur in suppositis suis in quibus recipitur.

Unde cum de illis praedicetur, oportet iam naturam constitui in qualibet re per formam quae est totius. Cum illa natura per intentionem sibi additam de toto praedicetur, non potest illa praedicatio sumi a parte rei, et attribui toti rei.

Ut puta, homo constituitur ex anima et corpore tanquam ex duabus partibus; praedicatum autem quod sumitur a corpore, quod est altera pars conveniens homini, non est corpus, sed corporeum: idem enim non praedicatur de aliquo denominative et absolute, sive abstracte. Non erit igitur aliqua forma faciens corpus partem rei, alia a forma totius rei, cum corpus secundum intentionem praedicetur de tota re. Nec potest intellectus parti intentionem aliquam per quam de toto absolute praedicetur tribuere: quia pars de toto non praedicatur nisi denominative tantum.

Ex quo satis manifestum est lapidem vel ignem vel hominem non per aliam formam esse corpus quam per illam per quam sunt illud quod sunt in sua specie, sicut nec per aliam materiam: non enim est alia materia in homine per quam homo est corpus quam illa per quam est homo.

Consideratio ex modo generationis naturae.

Et hoc est facile considerare in modo generationis naturae, quia materia prima primam habitudinem habet ad formam elementi. Si enim debet generari ignis, non transmutatur ad formam corporis et postmodum devenit ad formam ignis, sed statim in eodem instanti quo corrumpitur forma aeris vel aquae inducitur forma ignis: qualitas enim activa ignis nihil intendit nisi inductionem formae ignis, cuius ipsa est passio, et in cuius virtute agit. Et certum est quod non agit in virtute formae corporis, cum non sit eius accidens proprium.

Sed certe non sic se habet materia nuda ad formam mixti: unde non habet habilitatem aliquam immediate ad eam, sed oportet eam primo indui formas elementorum, cum mixtum non possit fieri nisi ex miscibilibus praesuppositis. Has tamen formas, licet materiam ordinent ad formam mixti, necesse est materiam deponere in adeptione formae mixti, quia formae elementorum esse desinunt adveniente forma mixti, et iterum esse incipiunt mixto dissoluto, quia in mixto ipso est aliquid quod natum est agere ad dissolutionem ipsius mixti.

Forma tamen mixti immediate inest ipsi materiae loco formarum simplicium, faciens subiectum effici virtutibus formarum elementorum.

Unde ex diversis proportionibus miscibilium sunt diversae formae substantiales in diversis mixtis: alia enim est forma mixtionis in auro, alia in lapide, alia in argento.

In mixto namque propter naturam mixtionis nulla reperitur diversitas partium: aliter in omni mixto esset diversitas partium, quod falsum est, cum mixta multa sint homogenea sicut et simplicia. Sicut patet de osse, carne et lapide: quorum quaelibet pars suscipit praedicationem secundum completam rationem ipsius naturae in toto; quaelibet enim pars ossis est os: quod ideo est quia natura formae secundum totum id quod est essentialiter est in qualibet parte.

Cum igitur pars et pars in aliquo sit per quantitatem, quae est accidens proprium corporis substantiae, cum mensura eius sit; alia autem forma non potest esse secundum totam naturam suam in aliqua re quam in illa quae est altera pars compositi; impossibile est aliam formam esse in igne vel lapide, per quam aliquod istorum sit corpus, quam illam per quam praedicatio rei verificatur de parte uniformiter cum toto: et hanc constat esse formam specificam.

Sic igitur oportet materiam prius formari formis simplicium corporum, quas oportet deponere in adventu formae mixti, licet virtute in mixto maneant, non autem in essentia. Mixtum autem ex diversis miscibilibus fit. Itaque cum animatum aliquod habens magnam diversitatem in partibus ex diversa mixtione causatam constituitur, necessario erit una forma ipsius animati.

Et hanc certum est esse formam mixtionis totius: quam tamen manifestum est non inesse cuilibet parti secundum totam naturam suam, cum non contingat rem praedicari de parte et toto uniformiter.

Praedictae autem partes animati per se non fuerunt, cum ex eis constitueretur totum, sicut simplicia corpora habuerunt esse per se ante mixti constitutionem: sed simul agit natura ad earum eductionem in toto et totius constitutionem ex eis: sicut patet in animali, ubi vis activa patris quae in semine agit ad constitutionem corporis diversa membra formando.

Inter alia tamen primo format cor, et deinde semper operando ad extrema: quae, quia est virtus assimilans sibi passum, non corrumpitur formato corde, sed durat quousque menstruum fuerit transformatum in illa quae sunt in eo in potentia; et omnibus membris formatis et destructo menstruo et semine, virtus haec necessario destruitur, et non post formationem unius vel duorum membrorum, ut dicitur in decimosexto de anim..

Agens enim instrumentale non cessat nisi effectus intentus a principali agente prius inducatur, et posterius non est necesse eum applicari effectui. Semen autem continet vim generativam quae est delativa potentiae paternae sicut instrumentum defert vim principalis agentis. Et ideo virtus quae est in semine, peracto officio suo, corrumpitur.

Sciendum est autem quod in menstruo est diversa potentia ad diversas partes, in quibus est diversa proportio miscibilium, ex qua consurgit materialiter multiplex diversitas in partibus, in quarum tamen qualibet est reperire uniformitatem mixtionis. Sicut, licet alia sit proportio miscibilium in osse, alia in carne, tamen in carne uniformitas est, quia quaelibet pars carnis est caro, et ossis os similiter: natura enim mixtionis est habere uniformitatem in mixto.

In qualibet igitur parte rei habentis diversas partes erit aliqua qualitas media quae fit ex qualitatibus simplicibus alteratis ad invicem, et haec qualitas erit propria dispositio ad formam mixti, sicut calor intensus disponit ad formam ignis. Nec refert utrum dicatur esse una qualitas in re, vel plures: quia si dicatur una, necessario in diversis partibus habebit difformitatem, ita quod in una parte sui praevaleat humidum ut in cerebro, in alia calidum ut in corde.

Si vero plures dicantur, adhuc manifestum est sensui eas ad constitutionem unius rei ordinari. Illi igitur qualitati, sive sit una sive plures, necessario respondebit una forma mixti difformis in virtute: quae licet per essentiam sit tota in qualibet parte rei, non tamen tota virtus eius erit in qualibet parte rei; sicut patet quod vis auditiva non est in oculo nec visiva in aure.

Et quia essentia formae rei indivisibilis est, tota enim est in qualibet parte rei, virtutes autem illae ab ipsa forma separari non possunt, quia quaelibet illarum virtutum sequitur totam essentiam, in alia tamen et alia parte, in quibus simul tota essentia est, ut dictum est; ideo diviso aliquo membro a toto, non manet essentia formae indivisibilis in parte divisa, nec virtus, cum virtus ab essentia formae separari non possit. Ideo necessario in parte divisa, cum et in ipsa aliqua certa proportio miscibilium sit, erit alia forma in essentia a priori forma quae totius rei erat.

Quae qualiter eveniat sciri potest ex aliquo mixto uniformi, ut puta in ligno vel lapide, in quibus est una forma actu quae est multiplex in potentia; et ideo facta divisione, ex illa forma priore quae in toto erat secundum totam suam rationem una in actu sed multiplex in potentia, fiunt multae actu, nulla nova forma introducta.

Non enim cum ramus dividitur ab arbore nova forma inducitur, sed prior forma quae erat in potentia fit actu, et ideo eadem accidentia manent in ramo abscisso quae prius fuerunt secundum essentiam, sed non secundum esse idem actu: quia primo habebant esse actu a toto, nunc autem non.

Patet igitur quod hoc esse quod actu ramus iam habet, est aliud ab esse actu quod habuit in arbore; non tamen habet aliam formam in essentia a priori: nam hoc esse actu respondet ei quod dictum est continuum habere unam formam simplicem, multiplicem in potentia, non autem illi quod dictum est illam esse actu unam.

Si igitur una continuitas reperitur in aliqua parte membri vivi, sicut in osse vel carne, cum una sit forma totius actu, anima scilicet quae in animalibus perfectis non est multiplex in potentia ita quod per divisionem fiat actu sicut est in imperfectis, ut patet in animalibus anulosis ratione continuitatis; oportet praexistere in carne vel osse formam sine esse actu quae in toto animato perfecto se habeat ad esse actu sicut in aliis continuis, ut in plantis et lapidibus se habet multiplicitas potentiae eiusdem formae.

Potentia autem diversa eiusdem formae nullum esse faciebat in continuo, in quo non erat nisi unum esse tantum, quamvis essentia illius formae respondeat potentiae sicut et actus quem in toto facit. Et ideo, cum talis forma ponatur in re praecipue ratione continuitatis, ubi sola divisio facit esse actu in partibus, facile est videre quomodo essentia formae possit esse ibi, et non dare esse ipsi parti.

Sicut igitur non alia transmutatione ducitur materia rei continuae ad formam secundum quod est una in actu, et alia secundum quod est multiplex in potentia, sed eadem; ita eadem transmutatione qua inducitur forma totius multiplex in virtute, inducitur et forma illius sine esse, quia non est nisi quidam respectus. Quia sicut dum manet res in uno actu, illa potentia quae est in eadem forma quae actu esse confert nihil acquirit illi rei nisi respectum quemdam uniformitatis in natura inter totam rem et illud quod ex ea divisum est; ita illa essentia formae in re diversae naturae nihil rei ipsi acquirit nisi respectum quemdam qui est cuiusdam similitudinis ipsius esse actu partis cuiusdam et seorsum, cum tamen constet non esse idem esse actu vivum et mortuum.

Quomodo corpus mortuum actu prius vivebat.

Ex his facile est videre quomodo corpus mortuum actu prius vivebat.

Certum est enim potentiam non dividi ab actu ad quem ordinata est, nisi per aliquem actum impossibilem illi ad quem illa potentia ordinatur: sicut patet in potentia ignis respectu formae aeris, quia materia quae est potentia ad formam aeris, remota est ab aere, cum forma ignis materiae inest. Non autem forma ignis perficit potentiam materiae ad aerem, sed manet illa potentia in igne non perfecta, occupata tamen a forma ignis. Cum enim forma ignis sit in materia, certum est nihil reale esse in materia quod non sit occupatum ab igne; aliter si aliquid esset

liberum a forma ignis, statim aliam formam indui posset. Sicut igitur potentia ad aerem occupata est per formam ignis, sed non perfecta, ita accipit actum per formam ignis, qui tamen non erit perfectio potentiae ad aerem. Et ideo potentia ad aerem, propter concomitantiam materiae perfectae per formam ignis, non per se esse actu habet, quia nihil relinquitur in materia non occupatum ab actu ignis, ut dictum est.

Per quem modum forma alicuius partis organicae, quae est in potentia ad esse seorsum, non perficitur per actum formae totius, cum ad illum non ordinetur; occupatur tamen essentia talis formae, mediante essentia materiae quam concomitatur ad esse actu, quod est a forma totius. Hoc autem esse non est esse participatum quod inest a toto ipsis partibus, quia esse partium participatum pertinet per se ad esse totius ex partibus constituti; sed est esse non conferens ad ipsum totum nisi per accidens, in quantum videlicet impedit esse actu debitum parti a forma propria, quod acquirit pars per dissolutionem a toto. Et sicut habet esse actu a toto per concomitantiam, ut dictum est, ita vivere.

Unum igitur esse penitus est, et ipsius totius absolute, et partium participative, et talis formae per concomitantiam; et idem est vivere. Et ideo corpus mortuum vere vivum fuit: non quod vitae principium fuerit forma totius compositi ex materia et forma quam iam habet, sed materiae eius tantum per se cui esse actu conferebat, quod et ipsa forma materiae iuncta concomitanter accipit.

|+8 Capitulus 8: In quo ostenditur per divisionem corporis quod unius rei unica tantum sit forma.

His visis, sciendum est quod prima divisio corporis, quod est genus, est per simplex et mixtum ex simplicibus. In simplicibus autem non praecedit in natura aliqua forma ipsam formam elementi simplicis, ut supra ostensum est; et hoc facile est demonstrare.

Si enim accipiatur minimus ignis in quantitate (quod possibile est, quia res naturae habet terminum augmenti et diminutionis), si dividatur, non manet ignis, nec ex illo aliquod elementum generari potest. Forma autem ignis non destruitur sola, sed et corpus et substantia destruitur.

Aliter, cum corpus quantum sequatur corpus substantiam, si corpus remaneret destructo igne, cum corpus substantia non dicat quid sensibile, mathematica forent separata a sensibilibus: quod est impossibile.

Cum enim aliquid tale contingit, fit mutatio incontinens, quia non potest de potentia materiae alia forma educi. Cum igitur corpus mixtum ex simplicibus generetur, quae sunt media inter primam materiam et ipsum mixtum, in mixto autem non manent formae elementorum, ut dictum est, non erit invenire in mixto aliquam formam mediam inter materiam primam et ipsam formam specificam quae est forma mixti, cum nulla fuerit media inter materiam et formam elementi.

Unde grossi homines aliam viam generationis ponentes, diverterunt a Philosopho, dicentes materiam primo informari forma substantiae et postea corporis, et sic descendendo ad ultimam formam quae est forma specifica, cum tamen Philosophus supradictum modum generationis posuerit, dicens formam elementi immediate materiae inesse, qua deposita introducitur forma mixti.

Si enim primo induceretur in materia forma substantiae, et postea forma corporis, et postea forma elementi; cum ex quatuor elementis fiat mixtum depositis formis elementaribus, quibus depositis, si in materia mixti quae ex elementis fit necessario fuerit consimilis ordo, cum totum id materiale quod fuit sub quatuor elementis sit iam sub mixto; sequitur quod sub una forma mixti maneant quatuor formae substantiales, quarum quaelibet faciet corpus, et quatuor aliae formae, quarum quaelibet faciet substantiam. Ex illis enim non potest fieri unum corpus, cum maneant illae formae in essentia sua, nec substantia una similiter; quodlibet ergo mixtum est quatuor corpora (propter naturam enim illius corporis dicunt praedicari corpus de re ipsa), et similiter erunt quatuor substantiae eadem ratione. Et ideo impossibile est in mixto esse aliquam formam praeter formam mixti.

Corpus autem mixtum multiplex est, quia multae sunt proportionales miscibilium in mixto, unde necesse est diversas species mixtorum constitui.

Quaedam enim sunt mixta uniformia, sicut lapides et metalla, in quibus est magna multitudo specierum, et talia sunt omnia inanimata.

Alia sunt mixta difformia, ut plantae et animalia, et haec sunt animata, et quanto sunt perfectiora tanto maiorem difformitatem requirunt. Quae enim nata sunt plures et diversas operationes exercere, necessario in eis erit maior diversitas organorum.

Et ideo inter animata minima diversitas est in plantis, cum non sint principia multarum operationum, in quibus tamen reperitur magna diversitas specierum. Sed horum omnium genus proximum et subalternum est corpus animatum. Nec oportet addere eius principium esse animam vegetabilem: sic enim nihil esset realiter diversum, cum constet ipsam esse primum principium vitae in omnibus quae apud nos vivunt.

Super corpus autem animatum simplex aliquid reale addit altera eius species, animal scilicet; quod manifestum est ex operationibus utriusque: quia super operationes vegetabiles, quae sunt generare, nutrire, et augmentare, in animali reperitur actio quaedam realis superaddita, scilicet sentire.

Cum igitur in animali cum operationibus quae apparent in plantis inveniatur actio superaddita quae est sentire, necessario oportet dicere sensitivam animalis in sua essentia utrumque obtinere: ne si dixerimus in animali esse vegetabilem distinctam in essentia a sensibili, cogamur in quolibet animali duas animas ponere; quia sequeretur

tandem in homine tres animas esse, cum super alia animalia nobilissimam actionem habeat realiter ab aliis actionibus diversam, intelligere scilicet, super quam non invenitur aliquid quod addat actionem nobiliorem. Et ideo propter additionem talis differentiae, super quam nihil invenitur, animal est ultimum genus.

Non solum autem post sensibilem animam, unde accipitur animalis ratio, diversitas realis reperitur in homine, sed in aliis in quibus differentiae a se realiter diversae secundum rationem formarum et non solum secundum rationem materiae reperiuntur, ut patet de equo et asino et aliis huiusmodi. Cum autem certum sit quamlibet istarum formarum alicuius mixti esse, et propter diversitatem quae est in natura formae unius ad alteram diversitatem materialem esse in mixtione, quae respondet diversitati formarum, sic in eadem specie diversitas formarum est propter diversitatem mixtionis, quae materialis est. Solum autem simplicia corpora ordinantur ad generationem mixti, ut dictum est. Impossibile igitur erit in aliqua re sive animata sive inanimata nisi unam formam ponere, cum formae elementares manere non possint.

|+9 Capitulus 9: Qualiter diversimode diversae scientiae oriuntur.

Ex dictis facile est videre quomodo scientiae diversae oriuntur et dividuntur, sicut et res subiectae.

Ens enim mobile est subiectum philosophiae naturalis, ut dictum est, et hoc idem corpus substantia est, cuius prima passio est quantitas, quae, in quantum est terminus corporis et propria eius mensura, ad eandem scientiam pertinet. Sed in quantum in eo potest proportio attendi, quia considerari potest sine consideratione alicuius qualitatis sensibilis quae consideratione posterior est, et ideo in proportione sua non est accipere finem, et hoc idem est subiectum mathematicae, cuius subiectum non est realiter accipere distinctum a subiecto philosophiae naturalis, sed consideratione tantum.

De ipso vero ente mobili in communi est liber physicorum. Cuius prima species est mobile secundum locum, de quo est liber de caelo.

Corpus autem vel est simplex, vel est mixtum, et in utrisque est generatio et corruptio: ideo de generatione simplicium agit in libro de generatione.

Mixta autem quaedam sunt animata et quaedam inanimata. De generatione vero inanimatorum agit in Lib. Meteorol., ut de mineris et etiam de generatione impressionum.

Animata autem sunt tripliciter: quia de generatione animatorum anima vegetabili in Lib. De plantis. De generatione vero animalium in Lib. De anima. De homine in Lib. De anima, et de his quae sibi subiiciuntur.

In omnibus autem et circa praedicta laborat metaphysicus et logicus. De processu autem metaphysico dictum est sufficienter in physicis operibus nostris.

|+10 Capitulus 10: In quo ostenditur ratio novem generum accidentis.

Nunc superest de novem generibus accidentium tractare.

Sciendum est igitur quod in accidentibus in rerum natura non est aliquid correspondens operationi intellectus, eo modo quo possint rationem generis et differentiarum recipere, sicut est in substantia. Essentia enim accidentis designata in abstracto non videtur ens aliquid significare, cum abstractum significet ut per se existens, accidens autem per se esse non potest: unde accidens in abstracto non videtur ens aliquid significare.

Sed significatio quae importatur in nominibus non pertinet ad naturas rerum nisi mediante conceptione intellectus, cum voces sint notae passionum quae sunt in anima, ut dicitur in libro perihermenias. Intellectus autem potest seorsum intelligere ea quae sunt coniuncta. Illud autem quod seorsum accipitur, videtur ut per se existens, et ideo designatur nomine abstracto, quod significat remotionem eius ab alio.

Sed nomina abstracta non important res per se existentes in genere substantiae: ut humanitas nomen abstractum est, non tamen per se existit. Sic ergo per actionem intellectus nomina abstracta accidentium significant entia, quae quidem inhaerent, licet non significant ea per modum inhaerentium.

Unde per actionem intellectus efficiuntur nomina quasi res quaedam, quibus idem intellectus postea attribuit intentiones generum et specierum.

In substantiis vero in natura rerum fuit super quod intellectus fundaret intentiones universales. Cum autem accidens non sit compositum ex materia et forma, non potest genus et differentia sumi in eo, sicut sumitur in substantia genus a materia, differentia a forma; sed in unoquoque accidentium genus debet sumi ab eo quod prius in eo reperitur, differentia vero ab eo quod postea accidit.

Primum autem quod invenitur in quolibet accidente est specialis modus entis includens diversitatem quamdam ad alios eius modos: sicut in quantitate est specialis modus entis per aliud, scilicet quod sit mensura substantiae; et in qualitate, quod sit dispositio eius; et sic de singulis.

Quod autem in genere diversitas quaedam accipi possit, manifestum est. Nam licet res unius generis non differant ab invicem propter suum genus, sed potius conveniant; res tamen diversorum generum suis generibus diversificantur, sicut, licet rationale differat ab irrationali, quae tamen conveniunt in animali, homo tamen differt a non animali per animal. Et ideo in generibus accidentium invenitur diversitas alia ab illa quae est per differentias generis inter res eiusdem generis.

Differentia vero debet sumi in eis per aliquid quod in illo modo a quo genus accidentis acceptum est, implicite continetur.

Hoc autem invenitur in diversitate principiorum ex quibus causantur: sicut, verbi gratia, ratio mensurae reperitur in quantitate, et hoc est commune omni speciei quantitatis, et ab hoc est acceptum nomen generis. Sed constat quod successiva sunt diversa principia in natura sua a permanentibus; et ideo naturaliter diversas habent mensuras. Et inde est quod, cum definiuntur accidentia in abstracto, subiectum ponitur in eorum definitione oblique, et secundo loco; et hoc est proprium differentiae, ut cum dicitur simitas est curvitas nasi, per quod differt simitas a curvitate quae est in ligno.

Accidentia autem in concreto dicta non sunt in genere nisi per reductionem, ut album vel musicum et huiusmodi. Aliquando autem propria principia accidentis quae sunt in loco differentiae, latent: et tunc loco illorum ponimus eorum effectus. Sicut lucis effectus est disgregare cum intensa fuerit: quae est principium albedinis: ideo aliquando ponimus disgregativum in eius definitione, sicut dicimus quod albedo est color disgregativus visus.

Disgregativum enim non est differentia absoluta in eodem genere cum colore, sicut est rationale cum animali, sed est differentia sumpta a subiecto coloris exprimens excessum quemdam in receptione lucis.

Unde accidentia definitionem non habent per res proprii generis, cum non dicant quid simpliciter, sicut dicit substantia.

Cum enim quaeritur quid est albedo, respondetur: color; est enim color quid albedinis, sicut animal hominis. Sed animal quod dicit quid hominis, dicit substantiam simpliciter. Et ideo color qui dicit quid albedinis, magis dicit substantiale, quam substantiam, quia substantiale dicitur quod modum substantiae induit etsi substantia non sit.

Inter omnia autem accidentia quantitas est propinquior substantiae. Et hoc manifestum est: quia sicut subiectum quantitatis est divisibile per se, in partes scilicet essentielles, ita quantitas habet propriam divisionem, per partes scilicet quantitatis.

Et ideo si quantitas esset separata a substantia, non oporteret quod esset una tantum, quia potest dividi propria divisione in multa. Albedo vero si esset separata, necessario foret tantum una, cum non haberet in natura sua unde dividatur, sed a natura quantitatis.

|+11 Capitulum 11: In quo ostenditur ratio quantitatis.

De quantitate igitur primo agendum est.

Sciendum est igitur quod quantitas secundum rationem eius communem, quae ponitur in quinto metaph., est divisibilis in ea quae sunt in actu. Quod non est ideo dictum quasi partes in quas quantum est divisibile sint actu in toto in quo sunt, divisae; sed hoc est dictum ad differentiam mixti, quod non est divisibile in miscibilia nisi per alterationem, per quam altera forma inducitur. Sed hic sine alteratione aliqua, sola divisione fit pars in actu. Unde quando est in toto, actu esse dicitur, quia quod prope est ad esse nihil ab esse differre videtur.

Et ideo statim subiungit quod quaelibet pars nata est esse unum aliquid, et hoc aliquid demonstrabile. Quod non contingit in partibus essentialibus, ut in materia et forma, quia post divisionem neutrum manet per se existens, nisi forte fuerit forma et hoc aliquid simul, sicut est anima humana.

Quantitatis autem primae differentiae sunt continuum et discretum, quibus duae species constituuntur, magnitudo scilicet et multitudo. Magnitudo constituitur per continuum, unde magnitudo dicitur quantitas divisibilis in partes continuas, sicut multitudo est quantitas divisibilis in partes non continuas, immo ab invicem discretas.

Differentiae autem secundae continui sunt intraneum et extraneum, quia quaedam sunt quae mesurantur per intraneum, ut linea et huiusmodi: quaedam per extraneum, ut tempus. Has autem differentias vocat Aristoteles permanens et transiens, quia tempus est mensura transiens, linea vero permanens.

Tertiae vero differentiae continui permanentis sive intranei sunt secundum unam dimensionem vel duas vel tres: quia quantitas intranea vel est divisibilis in partes continuas secundum unam dimensionem, et tunc est linea; vel secundum duas, et tunc est superficies; vel secundum tres, et sic est corpus.

Et hae omnes sunt species quantitatis per se, ut dicitur in praedicamentis.

Sed in quinto metaph., tempus ponitur species quantitatis per accidens, sicut albedo dicitur tanta quia superficies est tanta. Et huius ratio est quia logicus considerat quantitatem secundum rationem mensurae: sic enim potest formare intentiones logicas in quantitate. Et quia sunt diversae rationes mensurae, quia quaedam sunt extra et quaedam intra, quarum nulla est ab alia, ideo logicus ponit tempus et locum esse species quantitatis continuae et univocae cum aliis.

Primus autem Philosophus considerat quantitatem secundum esse suum, et non sub ratione mensurae, et ideo illa quae sunt quanta per se ponit per se species quantitatis, ut lineam, superficiem et corpus.

Illa autem quae sunt quanta per aliud, ut tempus est quantum per motum, motus vero per magnitudinem, ponit Philosophus esse quantitates per accidens.

Et ideo in praedicamentis locus ponitur species quantitatis, non autem in metaphysica: quia locus habet rationem mensurae aliam a superficie, quia locus mensurat extrinsece rem locatam in qua locus non est ut in subiecto, superficies autem rem in qua est ut in subiecto. Locus autem non habet aliud esse a superficie, immo est ipsa continens superficies, sive ultimum, ut dicitur in quarto physicae.

Aliam divisionem ponit Philosophus in praedicamentis, quae eadem est cum praedicta, quia habere partes habentes positionem ad invicem, est habere partes discretas, quod est numerum constituere, licet non omne continuum habeat partes habentes positionem ad invicem, sicut tempus quod est continuum materialiter licet sit discretum formaliter: est enim numerus motus, ut dicitur in quarto physic.. Haec enim positio differt a positione quae est praedicamentum: quia positio quae est praedicamentum dicit ordinem partium totius locati ad locum, sed positio haec dicit ordinem partium in toto existentium ad invicem.

Secunda differentia super discretum est commune et proprium. Commune autem facit numerum qui idem est hominum et equorum, immo omnium numerabilium.

Licet enim diversitas sit in numero aptato diversis rebus, in numero tamen formaliter nulla est diversitas: potest enim numerus, qui in se discretus est, formaliter a re numerata continuitatem habere, sicut tempus a motu, et ulna a panno. Proprium vero facit orationem quae non potest pluribus aptari, sed solum orationi prolatae, cuius ipsa oratio est mensura cum qua est, ut dicitur in praedic.. Ipsa enim cum voce profertur, quia idem est causa et principium subiecti et per se passionis eius.

|+12 Capitulus 12: In quo ostenditur ratio generis qualitatis.

Nunc restat de qualitate aliquid dicere. De qua, cum inter omnia accidentia qualitas sit propinquior substantiae, cum habeat per se divisionem sicut substantia, ut dictum est, secundum esse de ea agendum est, et ideo per naturam subiecti sui agendum est de qualitate, sicut de quolibet inhaerente agendum est per naturam illius cui inhaeret.

Illud autem cui inest qualitas, vel est corporeum, vel incorporeum.

Si incorporeum, aut est de facili transiens, aut de difficili. Si de facili, est dispositio; si de difficili, est habitus, licet ista duo communiter reperiantur in corporeis sicut in incorporeis. Sanitas enim corporis habitus quidam est, et dispositio ad ipsum ordinata. Nos enim de propriis passionibus incorporeorum nihil novimus: ideo in libr. De anima dicitur quod omnes passionis sunt ipsius coniuncti: et ista pertinent ad primam speciem qualitatis.

Si autem illud sit corporeum, sic accipiuntur tres aliae species qualitatis. Secunda tamen species qualitatis, quae est naturalis potentia vel impotentia, a primo Philosopho non numeratur inter species qualitatis, sed ponitur potentia quaedam passioni resistens. In praedicamentis vero ponitur propter modum denominandi quem habet qui convenit qualitati: et hoc ad logicum pertinet. De tertia vero specie qualitatis agit Philosophus in philosophia prima, et etiam in praedicamentis, et de quarta similiter.

De ad aliquid frequenter satis dictum est. De aliis autem generibus quae magis principia naturalia sequuntur, Philosophus in praedicamentis suis parum loquitur, de quibus in physicis latius pertractatur.

|+13 Capitulus 13: In quo ostenditur qualiter aliqua sunt in genere uno.

His de natura generis perspectis, considerandum est quomodo aliqua sunt in genere uno per se, sed ratione alterius adiuncti in aliud genus transmutantur.

Sciendum est igitur quod per naturam praedicati sciri potest in quo genere quid sit ponendum. Cum enim ens diversimode reperiat in substantia et accidente, ut dictum est, per diversum modum essendi importatum in praedicato, cui semper esse est adiunctum, faciliter sciatur ipsum praedicatum.

Quod autem esse praedicatum sequatur, manifestum est per resolutionem cuiuscumque verbi: nam, facta resolutione, semper eodem subiecto manente, novum praedicatum adiungitur, ut puta si dicatur homo laborat, et resolvatur ipsum verbum, praedicatum erit homo subiectum ut prius. Sed illud quod prius erat praedicatum, laborat scilicet, nunc habet esse adiunctum praedicato: esse enim laborantem contingit hominem.

Eodem modo de homine albo, cum album dicat esse quale, homo albus in praedicato sumptus ad genus qualitatis pertinet. Si autem ponatur in subiecto, ut puta si dicatur homo albus est homo, cum praedicetur esse hominem, et non esse album, ad substantiam spectabit.

In aliis autem praedicatis idem reperitur, ut duplum, puta, si dicat subiectum, sive ipsam rem subiectam, ad quantitatem spectat natura dupli. Si autem praedicetur esse duplum, cum hoc includat respectum ad dimidium, duplum in genere relationis est.

Omnia autem haec praedicamenta sunt denominativa. Sed praedicatio solius substantiae de suis inferioribus, et similiter aliorum generum de suis speciebus, est univoca: non enim est aliud per essentiam animal et homo, color et albedo, sed idem, animal enim est quid hominis, ut dictum est, et color albedinis. Et ideo animal in quid praedicatur de homine et homo de socrate, in quo tota natura generis substantiae reperitur univoce, non per aliquam aggregationem, sicut est in acervo lapidum vel structura domorum, vel aliqua alia colligatione, in quibus nullum adiunctorum praedicatur de toto, sicut animal de homine et homo de socrate, sed univoce, ut dictum est, cum unumquodque illorum de toto praedicetur sub quo non est descensus ad aliquod singulare.

Et ideo Plato quietem et terminum scientiae ponit ad individua quae sunt obiecta propria sensus, quia sensus est singularium quae sola sunt per se existentia in rerum natura. Substantiae enim separate singularia quaedam sunt, solo tamen intellectu noscuntur earum notitiae proportionato. Cum igitur ea quae sunt in praedicamento

substantiae solum per se esse possint, in substantia autem conveniant substantiae separatae et materiales, quae quidem supposita sunt habentia esse per se; esse autem est proprius effectus et terminus actionis divinae, ideo tam haec quam illae a Deo sunt, qui est super omnia benedictus. Amen.